ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИЙ-ВЛАК, УШНЫЗА!

МАРИЙ КОММУНА

1918 ий 1 октябрь годсек лектеш

КПСС Марий обкомын, МАССР Верховный Советын да Министр-влак Советын органышт

№ 82(18464) | 1990 ий 8 апрель, рушарня | Акше 3 ыр

«Марий ушемын» съездшылан

Пагалыме йолташ-влак!

КПСС Марий обком, Марий АССР Верховный Совет Президиум ден Министр-влак Совет «Марий ушем» демократический общественный толкынын учредительный съездшын делегатше ден уна же-влакым шокшын саламлат.

Тендан съездда республикыште илыше чыла калыклан, тыгак мемнан шуко национальностян Родинын тўрлö кундемлаштыже илыше марий-влаклан кугу значенийан событийлан шотлалтеш. Тудо теве мо нерген ўшандарен ойла: совет обществым уэмдыме шотышто мемнан партийын шуктен шогымо кугу пашашкыже шемер-влак уло кумылын ушненыт.

Тендан съездышкыда тўрлö ийготан да профессиян ен-влак погыненыт, тудын пашаштыже тўрлö национальностян ен-влак участвоватлат. Но нуным чылаштым мемнан обществыште кумдан толшо демократический йогыным виянгдаш полшаш кумылангмаш уша.

Ме национальный илыш-йўла ойыртемым виянгдаш да пентыдемдаш, калык-влакын культурный традицийыштым, нунын интернациональный икоян улмыштым у вий дене ылыжташ тыршымыдам сайлан шотлена. Ушанена: съезд перестройкын палемдымыжым шуктымашке чыла шемерым ушышо, нунын шўм-чоныштышт совет патриотизм ден интернационализм шўлышым утыр пентыдемдыше вийым пуа, калык-влакын духовный илышышкышт у куатым ешара.

Сай да тўвыргö саскан пашам тыланена.

КПСС МАРИЙ ОБКОМ

МАРИЙ АССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМ

МАРИЙ АССР МИНИСТР-ВЛАК СОВЕТ

ПОГЫН: ИКЫМШЕ КЕЧЕ

Талын ышташ сöрат

В. И. Ленинын шочмыжлан 120 ий да Сенгымашлан 45 ий темме чапле датым полупроводник прибор заводын коллективше ударле паша дене палемдаш лийын.

21 апрельыште тўрлö цехласе пашазе-влак тўнг шотышто шке верыштышт тыршаш тўналыт. А инженерно-технический пашаенг ден служащий-влак «Волга» ден «Сайвер» каныме база-влакым, Володя Дубинин лўмеш пионер лагерьым олмыкташ да сöрастараш каят. Тылеч посна предприятий воктенсе кундемым тўзаташ палемдыме.

Ленинский субботникым эртарыме шотышто заводысо профком лўмын штабым ыштен. Тудын пашажым директорын производство шотышто заместительже Ю. В. Соловьев вуйлата.

Ударле паша кечын ыштен налме окса сарын ветеранже-влаклан госпитальым чонгаш колтымо лиеш.

Т. МИХАЙЛОВ.

Йошкар-Ола.

Заседатель лийыныт

Тачысе кечылан районысо калык судын заседательжылан лучко енгым сайлыме. Тынарже — палемдыме тыч ик визымше ужашыже. Пашаче коллектив-влакын погынымаштышт ўшан эн честный да чын верч пентыдын шогышо ен-влаклан ышталтеш.

Теве Тумньымучаш сельсоветыште тиде ответственный постыш тыксе ушкал фермын пашаенже В. А. Липин ден Контанур кыдалаш школын туныктышыжо С. А. Морозов, Куженер поселкыште пищекомбинат ден ўй заводын бухгалтерышт А. Г. Хлебникова ден Р. И. Кропотова икымше гана сайлалтыныт.

А Йывансола пеле кыдалаш школын туныктышыжо М. М. Шамовлан да Йўледўр кыдалаш школын завучшо З. Я. Рыбаковалан тыгай ўшан кокымшо гана ышталтын.

Оньычсо шуко калык заседатель кызыт калык ончылно мутым кучат, ўшаным кузе шуктен толмышт дене палдарат.

К. ИВАНОВ.

Куженер.

Черетан вашлиймаш

«Йыргешке ўстел» воктен мутланаш тиде гана ял озанлыкыште тыршыше арендатор, АПО-н специалистше, озанлыкласе парторганизацийын секретарьже-влак да обслуживатлыше предприятий-влакын вуйлатышышт погыненыт.

Шольын пинчыше самовар воктен вольык ончымо да пасу пашаште у экономический отношенийын иланен толмаштыже могай чарак уло, тўдым кузе корангдаш лийме нерген чон почын мутланыме. Арендатор-влак шке паша опытышт дене палдареныт, а специалист-влак пайдале ой-канашым пуэныт.

Г. БЕЛЯЕВ.

Килемар.

КПСС ЦК-н 1990 ий мартысе Пленумжын сайлан шотлымо

ПРОЕКТ

КПСС-ын ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОНТРОЛЬНО-РЕВИЗИОННЫЙ КОМИССИЙЖЕ НЕРГЕН ПОЛОЖЕНИЙ

1. КПСС-ын Центральный контрольно-ревизионный комиссийже (ЦКРК) партийын съездыштыже сайлалтеш да тудлан подотчетный улеш. Тиде комиссий партийыште программный документ-влакым да КПСС Уставым, партийный съезд ден конференций-влакын пунчалыштым кузе шуктен толмым контрольышто куча, партийный дисциплиным могай улмыжым, внутрипартийный илышын нормыжым да партийный этикым шуктымым терген шога; КПСС-ын бюджетшым кузе шуктымо шотышто да КПСС ЦК-н да тудын учрежденийже, предприятийже, издательствыже-влакын финансовый ден озанлык пашашт шотышто ревизийым ышта; партий гыч лукмо йодыш шотышто апелляцийым онча.

КПСС-ын Центральный контрольно-ревизионный комиссийже бюрократизм, субъективизм, самоуправство ваштареш, партийный политикылан личный шотан да случайно лийше обстоятельствын влиянийым ыштен кертмыж ваштареш мерым ышта.

2. КПСС ЦК дене кыл кучымыж шот гыч ончаш гын, КПСС-ын Центральный контрольно-ревизионный комиссийже:

— ЦК-н исполнительный органже-влакын пунчалым лукмышт годым коллегиальность кузе шукталтмым контрольышто куча, нине пунчал-влак КПСС Уставым пудыртен лукталтыныт да партийын программный документше дене, элыште вийыште улшо законодательство дене келшен огыт тол гын, нунын шотышто протестым ышта, КПСС ЦК-н Пленумлаштыже, партийный съезд ден конференцийлаште келшен толшо ойым пуа.

— партийный организаций-влакын обращенийыштым, коммунист-влакын, шемер-влакын серышыштым да йодмашыштым КПСС Центральный Комитетыште, тудын учрежденийлаштыже, издательствылаштыже, печатный органлаштыже, предприятийлаштыже ончымо шотышто палемдыме радамым кузе шуктен толмым терга.

— КПСС-ын бюджетшым кузе шуктымым, тидын шотыштак партийный взносым погымо, учетыш налме да шеледыме пашан могай улмыжым контрольышто куча, [illegible] ЦК-н, тудын учрежденийже, печатный органже, издательствыже да предприятийже-влакын финансовый ден озанлык пашаштым терген шога.

3. Партийный организаций-влак дене кыл кучымо шот гыч ончаш гын, КПСС-ын Центральный контрольно-ревизионный комиссийже:

— коммунист-влакын йодмашышт почеш але шке инициативыж дене партийный организаций-влакын пашашт дене кылдалтше посна йодыш-влакым шке компетенцийже дене келшышын шымла да парторганизаций-влакын сайлыме органыштын пашаштышт улшо ситыдымашым корангдыме шотышто келшен толшо партийный органлан але КПСС Центральный Комитетыш ойым пуа.

— партийный организаций, контрольно-ревизионный комиссий да партийный комитет-влак коклаште ваш-ваш кылым кучымо годым лектын шогышо ўчашымашан йодыш-влакым ончымаште участвоватла, КПСС радамын единствыжым пентыдемдаш полша; шке позицийым пентыдын арален шогымо шотышто меньшинствон праваже парторганизацийлаште да сайлыме партийный органлаште ынже шыгыремдалт манын, шукырак йўк дене лукмо пунчалым чыла коммунист шуктыжо манын, тидым эскерен шога.

— партийын члениже-влакын КПСС Уставым кузе шуктен шогымыштым терга, партийный этика ден дисциплиным пудыртымо шотышто титакан коммунист-влакым мут кучаш шогалта. КПСС гыч лукмо нерген ЦКРК-н пунчалже келшен толшо первичный партийный организацийлан увертаралтеш. тидын дене тудын келшыдымыж годым ты йодыш ЦКРК-ште кокымшо гана ончалтеш, тыгодым первичный парторганизацийын представительже-влак участвоватлат. тылеч вара пунчал лукмылан шотлалтеш.

— союзный республикыласе Компартий ЦК, партий крайком ден обком-влакын, союзный республикыласе компартийын контрольно-ревизионный комиссийже, краевой да областной партийный организаций-влакын партий гыч лукмо нерген пунчалышт шотышто апелляцийым онча.

— республиканский, краевой, областной да моло партийный организаций-влакын контрольно-ревизионный комиссийыштын пашаштышт полышым пуэн шога.

4. Центральный контрольно-ревизионный комиссий союзный республикыласе компартий, краевой да областной партийный организаций да СССР Вооруженный Вийысе партийный орган-влакын темлыме коммунист-влак коклa гыч КПСС-ын съездшын палемдыме кутыш дене сайлалтеш. КПСС ЦКРК-ш сайлыме коммунист-влак партийын сайлыме моло рўдö орган-влакын составышкышт пурен огыт керт.

КПСС ЦКРК-н пленарный заседанийже кўлеш лийме семын, но талукышто кок гана деч шуэн огыл эрталтеш.

Центральный контрольно-ревизионный комиссийын членже-влак КПСС Центральный Комитетын Пленумжын пашаштыже совещательный йўкан права дене участвоватлат. Кўлеш лийме годым ЦК ден КПСС ЦКРК-н объединенный Пленумышт погалтеш.

5. Центральный контрольно-ревизионный комиссий шке пленумыштыжо пашам эреак ыштыше органым — бюром сайла, тидын шотыштак КПСС ЦКРК-н лу ий деч шагал огыл партийный стажан сопредседательже-влакым сайла. Сопредседатель-влак КПСС ЦКРК-н пленумжо ден бюрожын заседанийыштым черет почеш вўдат, Президиумын да КПСС ЦК-н моло исполнительный органже-влакын заседанийыштышт участвоватлат.

ЦКРК бюрон полномочийжым да тудын радамыште улшо чотым КПСС-ын Центральный контрольно-ревизионный комиссийжын Пленумжо тиде положений негызеш палемда.

6. Центральный контрольно-ревизионный комиссий шке компетенцийышкыже пурышо йодыш-влак шотышто пунчалым луктеш, ревизийын итогшо почеш актым воза. Ревизироватлыме орган, предприятий да учреждений-влакын вуйлатышышт ыштыме замечаний ден каласыме ой-канашын результатышт почеш мерым ыштыме нерген КПСС ЦКРК-ш увертарышаш улыт.

7. Центральный контрольно-ревизионный комиссий шке пашажым гласность негызеш шуктен шога, тудын лукмо пунчалже-влак партийный печатьыште савыкталтыт.

ЦКРК-н членже-влак шке обязанностьыштым шуктымо годым нунын пашаштлан кўлшö чыла партийный документ дене пайдаланаш правам улыт.

8. Центральный контрольно-ревизионный комиссийын шке аппаратше уло. тиде аппаратым тудо партийный бюджет средства кўшеш куча, аппаратын структуры[illegible] палемда.

9. Центральный контрольно-ревизионный комиссийын членже-влакым тудын составше гыч лукмо йодыш КПСС Уставыште палемдыме радам почеш решатлалтеш.

„ПРАВДА" ГАЗЕТ НЕРГЕН КПСС ЦК-н ПУНЧАЛЖЕ

...нуктышыжо С. А. Морозов, Кужэнер поселкысо пищекомбинат ден ӱй за-...

К. ИВАНОВ.

Кужэнер.

Черетан вашлиймаш

«Ыргешке ӱстел» вуктен мутланаш тиде гана ял озанлыкыште тыршыше арендатор, АПО-н специалистше, озанлыкласе парторганизацийын секретарьже-влак да обслуживатлыше предприятий-влакын вуйлатышышт погыненыт.

Шолып пинчыше самовар воктен вольык ончымо да пасу пашаште у экономический отношенийын илалеп толмаштыже могай чарак уло, тудым кузе корангдаш лийме нерген чот пойын мутланыме. Арендатор-влак шке паша опытышт дене палдареныт, а специалист-влак пайдале ой-кангашым пуэныт.

Г. БЕЛЯЕВ.

Килемар.

...дын учреждений-лаштыже, издательстволаштыже, печатный органлаштыже, предприятийлаштыже ончымо шотышто палемдыме радамыш кузе шуктен толмым терга.

— КПСС-ын бюджетшым кузе шуктымым, тидын шотыштак партийный взносым погымо, учетыш налме да шелмыме пашан могай улмыжым контрольышто кучаш...

тыгак ЦК-н, тудын учреждений-же, печатный органже, издательствыже да предприятийже-влакын финансовый ден озанлык пашаштым терген шога.

3. Партийный организаций-влак дене кыл кучымо шот гыч ончаш гын, КПСС-...

...ый организаций-влакын партий гыч лукмо нерген пунчалышт шотышто апелляцийым онча.

— республиканский, краевой, областной да моло партийный организаций-влакын контрольно-ревизионный комиссийыштын пашаштышт полшышым пуэн шога.

4. Центральный контрольно-ревизионный комиссий союзный республиканские компартийн, краевой да областной партийный организаций да СССР Вооруженный Вийже партийный орган-влакын темлыме коммунист-влак кокла гыч КПСС-ын съездшын палемдыме кутыш дене сайлалтеш. КПСС ЦКРК-ш сайлыме ...

...ый печатьыште савыкта...

ЦКРК-н членже-влак шке обязанностьыштым шуктымо годым мутын пашаштлан кӱлеш чыла партийный документ дене пайдаланаш праван улыт.

8. Центральный контрольно-ревизионный комиссийын аппаратше уло. Тудын аппаратше тудо пасыныжын бюджет средствам кучен ... шым, штатшым шке ... ыдемда.

9. Центральный контрольно-ревизионный комиссийын членже-влакым тудын составше гыч лукмо йодыш КПСС Уставыште палемдыме радам почеш решатлалтеш.

ПОГЫН: ИКЫМШЕ КЕЧЕ

ТЕҤГЕЧЕ Йошкар-Олаште, М. Шкетан лӱмеш Марий государственный драматический театрыште, «Марий ушем» демократический движенийын учредительный погынжо (съездше) пашам ышташ тӱҥалын. Тиде погынымашын республикынан кажне районжо гыч тӱрлӧ национальностян делегат да уна-влак, ӧрдыж кундемлаште илыше марий делегат-влак погыненыт.

Съездым «Марий ушем» демократический движенийын жаплан ыштыме комитетшын членже, «Марий коммуна» газетын собственный корреспондентше В. Г. Яналов почеш. Зал мучко И. Палантайын «Ывырте» мурыжо йонга. Театрыш шыҥ-шыҥ темше калык мурым гимн семын кынел шогалын вашлиеш, мурымашке ушна.

Съездын президиумжо, пашаче органже-влак сайлалтыт, паша радам пеҥгыдемдалтеш.

Мутым КПСС Марий обкомын секретарьже А. А. Зенкин налеш. Тудо съездын делегатше да унаже-влакым марла саламла да КПСС обкомын, Марий АССР Верховный Совет Президиумын да Министр-влак Советын саламлымашыштым лудын пуа, съезд-лан пашам сайын ышташ тылана.

Съездым Марий государственный университетын кафедрыжым вуйлатыше, профессор И. Г. Иванов вӱда.

Паша радам дене кельшышын, умбакыже доклад да содоклад-влакым колышташ тӱҥалыт. Первый докладым В. Г. Яналов ышта. Тудо «Марий ушем» демократический движенийын шочмыжо да пашаж нерген отчетыштыжо чылажымат радамлын ушештара.

Умбакыже «Марий ушемын» ончыкылык пашаж нерген содоклад-влакым колышташ да кангашаш тӱҥалме. «Ик марий этнос да калык-влак коклаште кылым уэмдымаш» проблема дене содокладым А. М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтын кафедрыжым вуйлатыше, профессор К. Н. Сануков ышта. Марий республикын озанлык проблемыже-влак дене Марий государственный университетын делегатше В. П. Васильев, калык туныктымо проблема-влак дене республикысе калык образований министрын заместительже В. А. Петухов шке содокладыштым палдареныт.

Моло проблема дене философский наука доктор В. С. Соловьев, филологический наука доктор, профессор И. Г. Иванов ойленыт.

Вара съездын делегатше-влак доклад ден содоклад-влакым кангашымашке рӱж ушненыт.

Съездын делегатше да унаже-влак кастене кугу концертым ончененыт.

Съездын пашаштыже КПСС Марий обком бюрон членже да бюро членыш кандидат-влак участвоватлат.

Таче съезд умбакыже пашам ышта.

Б. ШАМИЕВ.

Снимкылаште: кумда элнан тӱрлӧ кундемже гыч толшо делегаций-влакын представительышт съезд ошыгечын пырля погыненыт да шуко тӱрлӧ йодышым кангашеныт; съездын делегатше-влак И. Я. Ямаков, Р. И. Токмурзин (Удмуртий), М. Ш. Шамшиев (Башкирий), А. Р. Большаков (Марий эл), Г. А. Мальгин (Татарий), Б. Б. Биктуганов, О. В. Исиметов (Башкирий).

А. Щербаковын фотожо.

„ПРАВДА" ГАЗЕТ НЕРГЕН КПСС ЦК-н ПУНЧАЛЖЕ

КПСС Центральный Комитет «Правда» газет нерген» пунчалым луктын.

ПУНЧАЛЫШТЕ тыге палемдалтеш: перестройкын кызытсе этапше, обществысе илышын чыла сферыжым тӱҥ гычак пужен ыштыме процесс партийым, тудын паша стильжым да йӧнжым чотак уэмдыме шотышто КПСС ончылно нигунамсе деч сложный да кугу задача-влакым шындат. Тидыже КПСС-ын вуйлатен шогымо положенийжым конституционно пеҥгыдемдыме деч партийын корангме условийыште поснак кӱлешан. Сандене партийын чак чумырен шогымо, авангардный рольжым пеҥгыдемдыме, массылан партийын идейно-политический влиянийжым кугемдыме задача у семын шогалеш. Тыгай конструктивный пашаште партийный печать, эн ончычак КПСС ЦК-н органже — «Правда» газет — пеш кӱлешан верым налын шогат.

КПСС Центральный Комитет тыге палемда: пытартыш жап марте «Правда» газетын выступленийже-влакын уровеньышт кызытсе требованийлан, лудшо-влакын йодмашыштлан тичмашынжак келшен толын огыл. Шкенжын задачыжым шуктышашлан «Правда» газет, мемнан пӱтынь партийный печать семынак, шке пашажым активнын пужен ыштышаш, догматический мышленийын элементше деч, стереотип ден казенщина деч пеҥгыдын кораҥ шогышаш. У типан прессын — калыкын прессыжын да калыклан ыштыме прессын, эрыкан да чын, честный да нимом шылтыдыме, лудшо-влакын ӱшаныштым сулен шогышо да нунын дене чылалан умылаш лийме йылме дене мутланыше прессын — ленинский принципше-влакым илыш гыч налме, реальный содержаний дене пойдараш кӱлеш.

Лудшо-влак мемнан печать деч теве мом вучат: калыклан чын мутым ойлыман, перестройкын практикыжым келгын, пашам сайын пален лончылыман, лийше сай ваштaлтышлан, тыгак социально-экономический нелылыкын, кӱрылтышын, обществыште социальный нелылыкым шочыктышо йӧрдымӧ явлений-влакын амалыштлан раш да чын акым пуыман.

Чыла тидлан кӧра прессын пашаж шотышто утларак кугу требований шындалтеш. Партийный печатьлан пуымо ленинский пӱказ таче адакат поснак кугу актуальность дене йонга: политический кычкыркалымаш шагалрак лийже, практический паша шукырак кӱлеш, илыш гыч налме конкретный пример негызеш массым воспитатлаш утларак тыршыман. Мемнан прессына перестройкын платформыж негызеш обществысе чыла таза вийым иктыш чак чумырен шогымаште активный, творческий, пайдале рольым шуктен шогышаш.

Чыным да лач чыным гына возыман, КПСС-ын линийжым, радикальный перестройка ден уэммаш шотышто курсшым чот тыршен да радамлын илышыш пуртен толман. Тиде — журналист-коммунист-влакын, элысе партийный изданийлаште ыштыше чыла пашаеҥын партийный долгышт.

Партийын тӱҥ печатный трибуныж семын, «Правда» КПСС-ын политикыжым шуктен толмо эн тӱҥ направленийлашке вниманийым виктарен шогышаш.

КПСС ЦК-н 1990 ий февральысе да мартысе Пленумжо-влакын идейышт дене келшышын, партийым пужен ыштыме, реформироватлыме процессым келгын, чыла могырымат ончыктен шогымаш перестройкын кызытсе этапыштыже «Правдын», тыгак пӱтынь партийный публицистикын тӱҥ темыже лийшаш. Тидын годым теве мом шотыш налман: уэмдыме партий социалистический корнышто шогышо, Марксын, Энгельсын, Ленинын учениййыштым творчески виянден толын, пашазе классын, чыла шемерын интересыштым ончыктышо партий лийшаш. Тудо государственный властный полномочийым шке ӱмбакше ок нал. Тудын рольжо — калыкын ӱшанжым пикенжын политикыже да пӱтынь практический пашаж дене сулен налше, калык депутат-влакын Советыштышт, моло орган ден общественный формированийыште улшо коммунист-влак гоч пашам ыштыше, демократически признатлыме лидер лияш. Тудлан келшен толдымо функций деч кораҥын, КПСС теорийым, паша программым шымлен ямдылымашке, организаторский ден воспитательный пашашке, обществым чак чумырымашке, кадровый политикым шуктен шогымашке шке вийжым виктара. Моткоч келге демократизацийым (а тудын негызыштыже партийный массын властьше савырнышаш) шарен колтен, партий у условийыште шкенжын задачыжым сайын шуктен кертеш.

КПСС-ын XXVIII съездшылан ямдылалтме жапыште «Правда», пӱтынь партийный пресса совет калыкын да партийын эртыме корнжым кумдан да келгын лончылаш, партийын организацийлаж ончылно шогышо у задача-влакым решатлаш активнын полшышаш улыт. Кумдан шарлыше общепартийный дискуссий, КПСС ЦК-н съезд деч ончычсо Платформыжын да партийын у Уставшын проектыштым кангашымаш тышкак виктаралтшаш.

Партийный прессын страницылаштыже пайдале диалогым виянден толман, тудым принципиальный партийный позиций гыч эртарыман, тиде диалогыш социализмым уэмдыме позицийыште улшо чыла тӱрлӧ общественный вийын представительыштым кумдан ушен шогыман, мемнан социалистический корнына гыч кораҥдаш кеч-кузе тӧчымӧ ваштареш пӱсын да ӱшандарен выступатлыман. Совет калык социалистический идей верч шога. Тыгодымак тудо шке Отечествыжым чынжымак пеледалтше да чын справедливость улман элыш савыраш патриот семын тырша. Тидыжым раш почын ончыкташ кӱлеш. Тукым-влакын исторически чак кылдалт шогымыштым ончыктымо годым Кугу Сеҥымашын 45-ше идалыкшым, фашистский чума деч тӱням утарымаште совет калыкын айдеме тукым ончылно ыштыме моткоч кугу заслугыжым посна палемдаш кӱлеш.

Коммунист ден беспартийный-влакын серышыштлан обзорым утларак чӱчкыдын ямдылен шогыман. Автор-влакын шонымашыштым «тӧрлатылаш» тыршыде, чыла тӱрлӧ шонымашым тичмашын шотыш налын, газет тидын годымак перестроечный партийный позицийым пеҥгыдемдышаш, шочшо проблема-влакым кангашымашке жапыштыже лукшаш, эн чот тургыжландарыше йодыш-влаклан вашмутым кычалшаш, «пурла» да «шола» сынан демагог-влаклан, партийым, социализмын ленинский принципше-влакым шӱктараш тӧчышӧ чыла еҥлан аргумент дене пеҥгыдемдыме отпорым пуэн шогышаш. «Правдын» «дискуссионный листок-влакым» лукмо шотышто инициативыжым поддержатлаш. Нуныжо плюрализмым виянгдаш, калыкын чыла ужашыжын интересышт да шонымашышт могай улмым пален налаш полшат.

КПСС ЦК-н политический руководствыжын членже-влак, партий Центральный Комитетын членже-влак «Правдын» страницылаштыже жапыштыже да эреак выступатлышаш, партийым, обществын илышыжым уэмдыме дене кылдалтше утларак пӱсӧ йодышла шотышто умылтарышаш улыт.

Тыгай кӱлешан политический мероприятий-влаклан: партийный организацийлаште эртыше отчет ден сайлымашлан, нунын кече еда шуктен толмо пашаштлан, тыгак калык депутат-влакын чыла ступенян Советыштын государственный орган, общественный организаций-влакын пашаштлан — «Правда» тӱҥ вниманийым ойырышаш.

Идейно-политический сферыште икгай сынан огыл, противоречиян процесс каен шога. Тидыжым журналистикын йӧнжӧ дене келгын шымлыман. «Правдын» страницылаштыже чын ончыктен шогыман. Шуко лончан да шуко шӧрынан общественный илышым, общественный движений ден группа-влакын тӱрлӧ позицийыштым келгын, компетентно лончылыман, нунын дене пайдале диалогым эртарыман, партийын интеллектуальный перестроечный потенциалжым чыла семынат кугемден шогыман. Можо авторитарно-бюрократический деформацийлан кӧра, социалистический принцип-влакым пудыртымылан кӧра шочын? Можо мемнан элын да пӱтынь айдеме тукымын прогрессышкышт партийын да калыкын реальный вкладыштлан шотлалтеш? Мемнан эртыше илышыштына тидыжым раш ужын моштыман, тидын годым чынын урокшым шарнен шогыман да виянден толман. Мемнан исторический наследийыштына можо чынжымак шергакан гын, южышт чыла тидыжым йӧрдымашке луктaш тӧчат, мемнан нравственный ден духовный ориентирлан ӱшаныдымашым шараш, ойырен налме социалистический корнылан да коммунистический ончыкылыклан ӱшанымым кӱлдымашке луктaш тӧчат. Тидын ваштареш кучедалаш кӱлеш.

«Правдын», пӱтынь партийный прессын долгышт — Ленинын наследийжым кызытсе шинча дене ончен аклымаш, тудым обществым пужен ыштыме опыт дене, перестройкын идеалже дене чак кылдымаш. Ленинский учениййлан ончыкыжат ӱшанле лиймаш теве мом ончыкта: тудын мировоззренийжым да методологийжым виянгдыман, у вывод да положений-влак дене пойдарыман, конкретный обстановкылан кӧра шочшо да шке жапшылан гына келшен толшо посна формула-влакым канонышш савырыме деч эрелан кораҥман, ленинский наследийым да В. И. Ленинын личностьшым пужгален ончыкташ да шӱктараш кеч-кузе тӧчымӧ деч аралыман.

«Правда» писын виян толшо общественный шонымашын — гуманный, демократический социализмын кызытсе концепцийжым шымлен ямдылымашке виктаралтше шонымашын — авторитетан трибунжо, обществым социально уэмдыме опытым иктешлыме авторитетан трибуна лийшаш, массын творчествыжлан кӧра, общество нерген наука-влакын виянгмыштлан кӧра теорийыштат, практикыштат шочын шогышо чыла ужым ончылым чаплын да умылаш лийшын пропагандироватлышаш.

(Умбакыже 2-шо стр.).

„ПРАВДА" ГАЗЕТ НЕРГЕН КПСС ЦК-н ПУНЧАЛЖЕ

(Мучаш. Тӱҥалтышыже 1-ше стр.).

«Правда», пӱтынь партийный печать тӱҥ вниманийым айдемылан ойырышаш улыт. Редакцийын да тусо журналист-влакын ик эн кӱлешан задачышт тыгай: партийын активный социальный политикыжым — айдеме дек, тудын йодмашыж дек мелын шогышо политикым — илышыш пуртен толман. Социальный справедливость улман общество гуманный идеал дене илышаш, личностьым чыла семынат виянгдымым, тудын чыла тӱрлӧ духовный ден материальный интересшым эн тӱҥ верыш шындышаш.

Теве мом шотыш налде ок лий: демократий ден гласность кумдангме условийыште элын гражданже-влак шкеныштын интересыштым ончыкташ, требованийым луктын каласаш у йӧным калыныт. шемер-влакын влиянийышт, перестройкын кузе каен шогымыж шотышто нунын контрольышт виянгыт. Туге гынат тидын годым теве мо нерген мондыман огыл: пашам сайынрак организоватлыме, паша лектышым чарныде кугемдыме негызеш гына. паша дек у отношений негызеш гына социально-экономический шотан требований-влакым шукташ лиеш.

«Правда», мемнан пӱтынь печатьна чыла уровеньыште мут ден пашан иктыш чак кылдалтмышт нерген йодышым утларак пӱсын шындышаш, лукмо пунчал-влакым кузе шуктен толмым гласностьын контрольышкыжо налшаш улыт.

Научно-технический прогрессым писемдыме шотышто мера-влакын комплексыштлан поснак кугу вниманийым ойырыман. Нуныжо мыланна ончыко писын каяш. паша лектыш да продукцийын качествыж шотышто у кӱкшытыш нӧлталташ полшышаш улыт. Фундаментальный научный шымлымашым. эн у технологий-влакым, айдеме нерген наука-влакын комплексыштым виянгдаш чыла семынат полшен шогыман, космосым шымлымаште. айдеме тукымын глобальный проблемыже-влакым решатлымаште шумо сеҥымашым ончыктен шогыман.

Организаторский ден политический пашам пашаче коллектив-влакын пашаштын пайдалыкшым кугемдымашке, радикальный экономический реформым писемдымашке, элысе экономический ситуацийым тазаҥдымашке виктараш кӱлеш. Озанлык механизмым да управленийым саемдыме дене, экономикым структурно вашталтыме, озанлык расчетым чыла вереат шындарыме дене, продукцийын да пӱтынь пашан качествыштым нӧлталме дене кылдалтше йодыш-влакым радамлын решатлымаш. резервым тичмашын кучылтшаш верч, паша, производственный да договорный дисциплиным пеҥгыдемдышаш верч кучедалмаш «Правдын» да массовый информацийын моло средствыже-влакын пашаштышт тӱҥ направлений лийшаш улыт.

Экономически кычалмашлан кӧра производствым организоватлыме у форма-влак шочыныт. Нуным жапыштыже да тидын годымак келгын ончыктен шогыман, экономический мышленийым виянгдаш полшыман. Государственный собственностьым шемер-влакын шкеныштын демократически виктарыме. аренда, тичмаш озанлык расчет, подряд негызеш, акционерный да кызытсе моло форма негызеш виктарыме собственностьыш савырымаш кӱлешан задачылан шотлалтеш. Тидын годым производствын масштабшым, регион-влакын ойыртемыштым, интеграционный кылын кузе вияҥ шумыжым шотыш налман. Партий тыге шотла: пашаш негызлалтше индивидуальный собственностьын, тидын шотышташ производство средствылан собственностьын, улмыжо элын экономически вияҥме кызытсе этаплан ваштарешла ок кай.

Прессын долгшо — уым кычалше кажне еҥым, кажне новаторский коллективым активнын поддерживатлаш, ончылно кайыше-влакын опытыштым кумдан пропагандироватлыме дене пырляк тудым писын шыҥдарышаш верч тыршаш, пашаче айдемын илышыж дене кылдалтше эн кӱлешан проблема-влакым решатлымаште чыла семынат полшаш.

Мемнан государствын ончыкылыкшо наций-влак коклаште отношенийын кузе вияҥ толмыж дене моткоч чак кылдалташ тӱҥалеш. Тидыже «Правдын» редакцийжылан, массовый информацийын чыла средствыжлан тыге кӱшта: мемнан элысе калык ден народность-влакын вияҥ толмо сложный проблема-влакым, нунын шуко шӧрынан пӱтынь илышыштым чын ончыктыман, тидын годым кугу ответственностьым шижын шогыман, чыла тӱрлӧ форман национализм ден шовинизм ваштареш вияҥ кучедалман. Партийын политикыжын эн тӱҥ принципше-влак тыгай улыт: элын пӱтынь территорийыштыже кеч-могай национальностян гражданинын праважым тичмашын аралымаш; союзный республика-влакын суверенитетыштым реально пойдарымаш да чыла тӱрлӧ национальный автономий-влакын самостоятельностьыштын у уровеньже; элын — общий цельыш шушашлан шкеныштын праваштым ужашыжым Союзлан шке кумылын пуышо эрыкан да тӧр праван республика-влакын федерацийыштын — тичмашлыкшым арален кодымаш.

«Правда», партийный печать обществысе духовный илышын чыла сферыжым виянгдаш да яндарешташ ончыкыжо утларак полшен шогышаш, калыкын политический, интеллектуальный, культурный потенциалжым почын ончыктышаш да шукемден толшаш улыт. Перестройкын логикыже да тӱҥ ойыртемже тыге кӱштат: мировоззренческий, политический, производственный культурым. еҥ-влак коклаште кыл кучымо культурым, экологический, художественный, правовой культурым моткоч чот нӧлталман, тидын деч посна социалистический правовой государствым ыштaш ок лий.

Культурын пӱтынь вийкуатше элыште нравственный климатым тазаҥдымашке, нравственностьын пӱтынь айдеме тукымлан келшен толшо принципше-влакым илышыш шыҥдарымашке виктаралтшаш. Тыште шукыжо ешлан, школлан, йоча-влакым да пӱтынь молодежьым воспитатлымылан могай вниманийым ойырымо дене кылдалтын. Илышлан моткоч кӱлешан нине проблема-влакым «Правдын» страницылаштыже эн кумдан ончыктен шогаш кӱлеш.

КПСС ЦК-н органже партийын внешнеполитический пашажым кумдан ончыктен шогышаш. Партийын у мышленийыш негызлалтше политикыже але марте пайдале результатым пуэн: тӱняя конфронтацийын кепшылже деч утла, разоружитлалтме. ядерный оружийым этап дене пытарыме шотышто кӱлешан ошкылым ыштыме. Уло тӱням авалтыше военный конфликт тӱҥал кертме лӱдыкшӧ иземын. Чыла тидыже эл кӧргысӧ социально-экономический шотан задача-влакым решатлашат йӧным ышта. Тидын годымак айдеме тукымын тынысле ончыкылыкшо шотышто идеалым илышыш пуртымо марте але кужу да неле корным эрташ кӱлеш. «Правдын», партийный печатьын задачышт — тиде суапле цельыш шушаш верч тыршымаште виян полшаш, тидын годымак реакцийын, милитаризмын да империализмын вийышт ваштареш кучедалаш.

Пунчалыште тыге палемдалтын: «Правда» дене, пӱтынь партийный пресса дене партийный комитет-влакын кылыштым чыла семынат пеҥгыдемдаш кӱлеш. «Правда» газетын редакцийжылан, чыла партийный комитетлан публикаций-влакын действенностьышт верч кучедалме пашам утларак талын ыштен шогыман. Кугемдыде каласаш лиеш: «Правдын» принципиальный выступленийже-влаклан партийный комитет ден должностной еҥ-влак могырым отношений могай лиеш, тидыже верлаште да центрыште перестройкын кузе каен шогымыжым шуко шотышто иктешлен ончыкта. Гласностьым аклен моштыдымаш, критикылан чаракым шындылмаш инерцийын да ик верыште тошкыштмашке наҥгайыде огыт керт. Кушто партийный комитет-влак принципиальный да объективный улыт, еҥ-влакын йодмашыштым да требованийыштым шотыш налыт, тушто прессын критический материалже-влак полыш семын, йоҥылышым кораҥдыме да ситыдымашым пытарыме активный йӧн семын аклалтыт. Да, мӧҥгешла: массовый информаций средство-влакын пӱсӧ выступленийышт почеш конкретный мерым — шкем чын замечаний деч арален кодаш тӧчышӧ, нимогай языкдыме улмыжлан утыждене ӱшаныше еҥ-влаклан, ситыдымаш нерген иктаж-кушко увертараш тоштшо-влак ваштареш атакым тӱҥалше еҥ-влаклан мерым — огыт ыште гын, гласностьым виянгдыме нерген лозунг яра мут лийын кодеш.

Партийный комитет-влакын пашаеҥышт партийный журналист-влак дене кылым кучымо годым шкеныштым нунын йолташыштлан, коллегыштлан шотлышаш улыт. прессын публикацийже-влакын действенностьышт верч тыршымаште прессылан полшышаш, авторский активым кумдаҥдышаш, йолташ семын пашам ыштыме кумылым шыҥдарышаш улыт. Илыш гыч лектын шогышо проблема-влакым решатлымаште партком-влак да печать шке коклаштышт кылым огыт кучо да пашам пырля огыт ыште гын, перестройкын гуманный цельжым илышыш пуртымо да правовой государствым ыштыме корно дене ончыко каяш ок лий.

Нине ответственный задача-влакым, поснак политический плюрализм условийыште, шуктышашлан «Правдын» журналистше-влак, мемнан пӱтынь партийный публицистикына чыла шотыштат компетентный лийшаш, илышым келгын шымлышаш улыт, тидланже пӱсӧ уш-акыл да профессиональный мастарлык кӱлыт. Обществыште процесс-влак писын вияҥ толыт, тыгодым пӱсӧ кучедалмаш шижалтеш; нине процесс-влак нерген чын, сайын шоналтен, пашам пален возыман, тидын годымак чоным пыштен, шӱм йӱлен каласкалыман. Журналистский практика гыч групповщиным, конъюнктурный койышым, амбициозностьым кораҥдаш кӱлеш, вет нуныжо массовый информаций средство-влакын выступленийыштлан йӧрдымӧ реакцийым шочыктат, еҥ-влакын шыдыштым луктыт.

Интеллигенцийын эн сай представительже-влак кеч-кунамат социалистический Отечествылан, шке калыклан служитлыме дене ойыртемалтыныт. Редактор-влак изданий-влакын содержанийышт верч, печатный мутын чын улмыж верч мутым кучат. Журналист-коммунист кеч-могай участкыште пашам ышта гынат, партийын активный да кызытсе жаплан келшыше, шонкален моштышо боецше лийшаш.

«Правда» газет редакцийысе партийный организацийын пашаже, ойлалтеш пунчальыште, пашаеҥ-влакын творческий вийыштым активизироватлымашке, нунын журналистский мастарлыкыштым нӧлтымашке, политический кругозорыштым пойдарымашке, икте-весе деч пеҥгыдын йодмо, партийыште йолташ семын илыме атмосферым ыштымашке, перестройкын пӱрымашыж верч кажне коммунистын ответственностьшым кугемдымашке виктаралтшаш.

Корреспондентский сетьым виянгдыме, корреспондентский пункт-влакын пашам ыштыме йодышлан, нунын йыр кумда авторский активым чумырымылан, собкорын пашам ыштыме психологический, профессиональный ойыртемлан, редакционный аппаратыштат, регионын, верысе политический, социальный, общественный институт ден организаций-влакын илышыштыштат собкорын вержылан «Правдын» редакционный коллегийже да редакцийын коллективше вниманийым эреак ойырышаш улыт.

Верысе партийный орган-влак шке функцийым пайдалын да кӱлеш семын шуктен шогымаште газетын корреспондентше-влаклан чыла могырымат полшышаш улыт.

«Правдын» редакционный коллегийжылан шемер-влакын письмашт дене пашам ыштыме у принцип-влакым ямдылаш темлыме. Тидын годым теве мом шотыш налаш кӱлеш: редакций — творческий организаций, тудо государственный але ведомственный учреждений огыл. Да письма дене пашам ыштымаш партий ден государствын политикыштын тӱҥ направленийлаштыже общественный шонымашым пален налаш полшышаш. Редакцийлан тыге темлыме: КПСС ЦК пеленсе Общественный наука академий да СССР Наука академий дене пырля нунын базышт негызеш общественный шонымашым шымлыше специальный группа-влакым ыштыман, газетын актуальный выступленийлаж шотышто лудшо-влак деч йодыштмашым жапыштыже эртарен шогыман.

Партийын рӱдӧ органжын авторитетшым да популярностьшым кугемдышаш верч тыршымаш — шукертсе партийный традиций. «Правда» элысе интеллектуальный ден творческий вий-влакым шке декше шупшын шогышо чын центр лийже, а тудын страницылаштыже выступатлымаш чап пашалан шотлалтше манын тыршыман. Эн сай журналистский вий «Правда» дене кылым кучыжо манын, редколлегий мо лиймыжым чылажымат ыштышаш. Элыште «Правдын» танже-влакын» клубыштым ыштымым сайлан шотлыман. Ий еда «Правдын» фестивальжым эртараш тӱҥалман, тудым кӱлешан политический мероприятийыш савыраман.

Верысе партийный печать дене пашам ыштымаш редакцийын пеш кӱлешан задачыже лийшаш. Газетыште прессылан, радио- да телепередачылан обзорым эреак публиковатлыман, верысе журналист-влакын стажировкыштым эртарыман, верысе коллегышт дене вашлийшашлан опытан правдист-влак лектын кошташ тӱҥалшаш улыт.

Официальный материал-влакым публиковатлыме форма нерген, редакцийын структурыжым да штатный чотшым палемдыме, элыште да вес эллаште корпункт-влакым почмо да петырыме нерген, редакцийын пашаеҥже-влак дене паша договорым ыштыме нерген йодыш-влакым решатлаш правам газетын редколлегийжылан пуымо.

Материально - технический базым пеҥгыдемдыме да газет редакций ден издательствын коллективыштым социально виянгдыме шотышто ойым ямдылаш да КПСС ЦК-н Секретариатшылан ончаш пуаш «Правда» газетын редакцийжылан да КПСС ЦК-н дела управленийжылан кӱштымӧ.

Таче — Элын каважым аралыше войскан кечыже

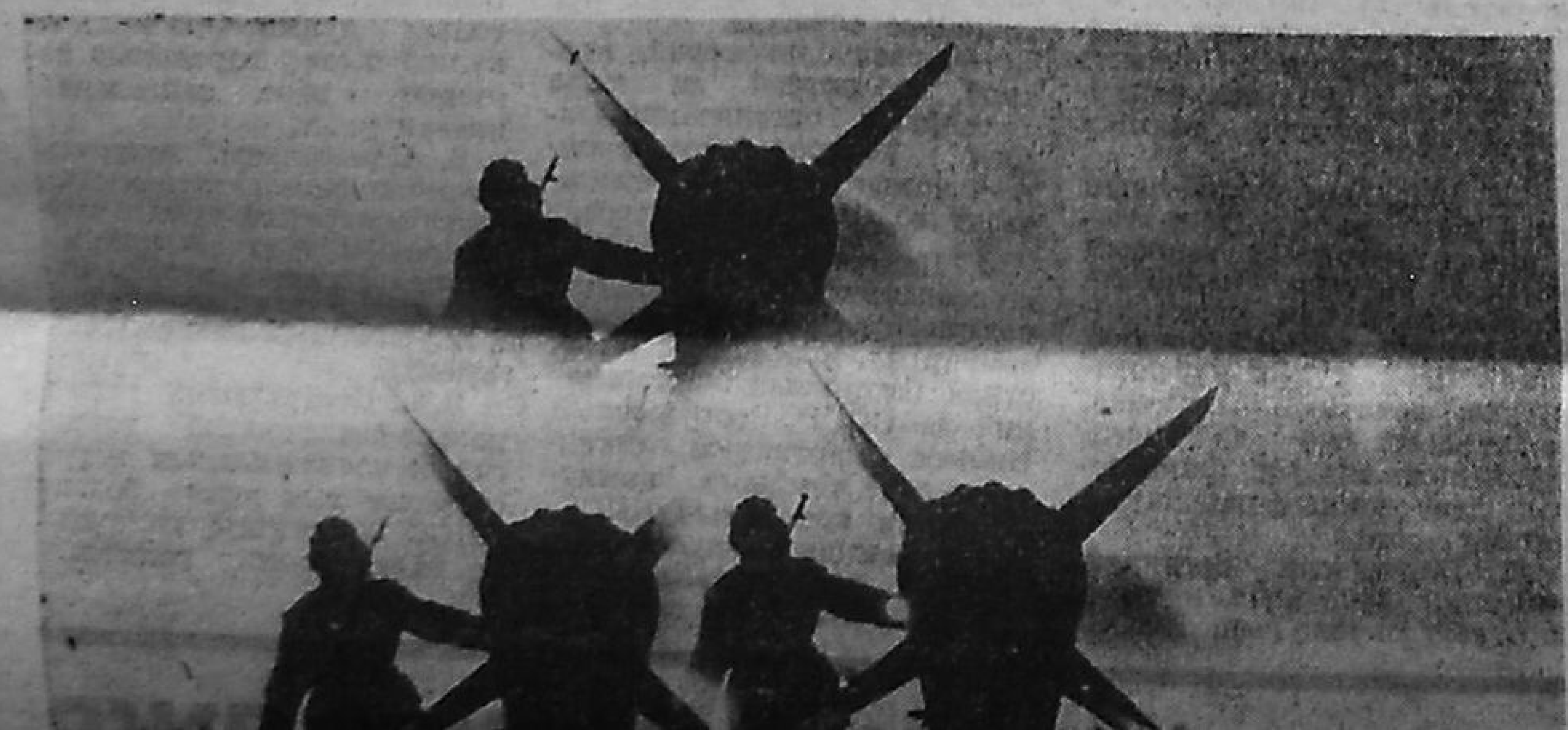

Юмылан ӱшанышылан

Кукнур селасе Кресто-Воздвиженский черке «культурный революций» жапыште — кумлымшо ийла кыдалне петыралтын. Тылеч вара я клатыш, я мастерскойыш савырнен, ончычсо сылне тӱсшым йӧршын йомдарен. Архитектурын памятникшым арален кодышашлан черкым олмыкташ да почаш православный верам кучышо-влак Совет орган-влак деч разрешенийым йодыныт.

Шернур райисполком нунын кумылыштым шуктен да лӱмын пунчалым луктын. А республикысе

Элын Президентше М. С. Горбачевын СССР Верховный Советлан посланийыштыже ӱдырамаш-влакын положенийыштым саемдыме, ава ден йочам аралыме, ешым пеҥгыдемдыме йодышын пӱсылыкшым раш почын пуымо. «Тиде — чот пӱсемше социально-экономический проблема гына огыл. Тыште мемнан обществын илышын ик тӱҥ йодышыж нерген, обществын кызытсе илышыже да ончыкылыкшо нерген мут лектеш, — манын М. С. Горбачев. — Моло сферылаште положений кеч-мыняр неле лиеш гынат, ава ден йоча-влак верч тыршымаш эн рӱдӧ верыш шындалтшаш».

Тиде йодышым жапым шуйкалыде решатлаш кӱл-

дене ыштыман. Тыгай верже лектеш гынат, ӱдырамаш-влак шкештак кусаш тореш лийыт, молан манаш гын, пашадар изирак. А озанлык вуйлатыше-влак тӱҥ верыште налме пашадарымак коден, куштылгырак пашаш колташ кумылан огытыл.

Тыгаяк неле положенийыште улыт строитель, продавец, корным ыштыше пашаеҥ да шуко молат. Стройкышко толшо нарашта ӱдырлан неле лапашым, чиям, кермычан носилкам нумалаш перна. Продавец кугу яшлыкым, сакыр мешакым шкеак нӧлта. Изи шукынжо тиде уверым куанен вашлийын. Шукынжо, но чыланжак огыл. Вет кажне ешак огыл ик пашадар дене гына илен лектын кертеш. А идалыкат пеле жапыште 35 теҥге ешартыш окса, кызытсе жапыште окса мо? А ава шкетын икшывым онча гын, тунам кузе лийман? Сандене тиде льготлан чот куанашыже ок верешт. Йоча садикыш черет кугужак огеш изем. Кызыт йоча учрежденийлаште икшыве-влак утыждене улыт. Группылашке кумло утла изи ӱдыр ден рвезе коштыт. 13 тӱжем йоча черетыште шога. Кы-

Такше южо предприятий ден организаций вуйлатыше-влак указ лекмым вучыдеак, шке пашаеҥыштын условийыштым саем[illegible] кертыт. Мутлан, кузе [illegible]теныт «Марийскгаз» объединенийыште? Тыште профсоюзный комитет кажне еҥлан 80 теҥге деч шагал логалман ешыште йочалан 20 теҥге дене тӱлаш, ӱдырамаш-влакын декретный отпускыштым 70 кече марте шуяш, икшывын идалыкат пелым темымешкыже 70 теҥгем тӱлаш да моло льготым палемден.

Мӧҥгешла ыштыше-влакат улыт. Теве Суслонгер СМУ-н администрацийже штатым иземдымылан кӧра кок ӱдырамашым (иктыже мӱшкыран лийын гынат) паша гыч колташ пунчал-

яш, паша лектыш да продукцийын качествыж шотышто у кӱкшытыш нӧлталын полшышаш улыт. Фундаментальный научный шым- тым, интеграцийын ... ын кузе вияҥ шумыжым шотыш налман. Партий тыге шотла: пашаш негызлалтше индивидуальный собствен- чать обществысе духовный илышын чыла сферыжым вияҥдаш да яндарештaш онтыкыжо утларак полшен «Правдын», партийный печатьын задачышт — тиде суапле цельыш шуышаш верч тыршымаште вияҥ полшаш, журналист-влак дене кылым кучымо годым шкенынштым нунын йолташыштлан, коллегыштлан шотлышаш ул- ... ам ышта гынат, партийын активный да кызытсе жаплан келшыше, шонкален мо- штышо боецше лийшаш. машым пален налаш полшышаш. Редакцийлан тыге темлыме: КПСС ЦК пелен- се Общественный наука академий да СССР Наука ака- ... КПСС ЦК-н Секретариатшылан ончаш пуаш «Правда» газетын редакцийжылан да КПСС ЦК-н дела управленийжылан кӱштымӧ.

Таче — Элын каважым аралыше войскан кечыже

Снимкыште: занятий годым. ТАСС-ын фотожо.

Юмылан ӱшанышылан

Кукнур селасе Кресто-Воздвиженский черке «культурный революций» жапыште — кумлымшо ийла кыдалне петыралтын. Тылеч вара я клатыш, я мастерскойыш савырнен, ончычсо сылне тӱсшым йӧршын йомдарен. Архитектурын памятникшым арален кодышашлан черкым олмыкташ да почаш православный верам кучышо-влак Совет орган-влак деч разрешенийым йодыныт.

Шернур райисполком нунын кумылыштым шуктен да лӱмын пунчалым луктын. А республикысе Министр-влак Совет тудым шке пунчалже дене пеҥгыдемден.

Кукнур сельсовет кундемыште илыше калык иҥмыняр субботникым эртарен, черке кӧргым эрыктен.

О. ИВАНОВ.

Пиал тичмаш лийже

Элын Президентше М. С. Горбачевын СССР Верховный Советлан посланийыштыже ӱдырамаш-влакын положенийыштым саемдыме, ава ден йочам аралыме, ешым пеҥгыдемдыме йодышын пӱсылыкшым раш почын пуымо. «Тиде — чот пӱсемше социально-экономический проблема гына огыл. Тыште мемнан обществысе илышын ик тӱҥ йодышыж нерген, обществын кызытсе илышыже да ончыкылыкшо нерген мут лектеш,— манын М. С. Горбачев.— Моло сферылаште положений кеч-мыняр неле лиеш гынат, ава ден йоча-влак верч тыршымаш эн рӱдӧ верыш шындалтшаш».

Тиде йодышым жапым шуйкалыде решатлаш кӱлмым умылен, **кодшо кечылаште Йошкар-Олаште «Авам да икшывым аралыме шотышто мерым приниматлыме комплекс нерген» йодыш дене республиканский актив лийын.**

Мемнан республикыштат ӱдырамаш-влакын илышыште да пашашт дене кылдалтше проблема-влак шуко улыт. Пытартыш кум ий жапыште ӱдырамаш-влак гинекологический, костно-мышечный система чер дене утларак черланаш тӱҥалыныт. Кажне луымшо мӱшкыран ӱдырамаш малокровий дене, кажне колымшо токсикоз дене орлана. Кандаш процентше йочам нумалын огеш шукто. Шуко икшыве шуде шочеш. Тӱжем йочалан шотлымаште латкумытшо тӱрлӧ черанак ош тӱняш толеш, латвизытше идалыкым илен шуктыде кола, шочынак инвалид йоча-влак ешаралтыт. Молан тыге лиеда? Эн тӱҥ амаллан ӱдырамаш-влакын шкем чаманыде неле пашаште тыршымыштым шотлыман, очыни. Мемнан республикыште нуно тӱҥ шотышто промышленностьышто, ял озанлыкыште, обслуживатлыме сферыште пашам ыштат. 28 процент ӱдырамаш кас сменыш, вич тӱжемже тазалыклан энтекым кондышо условийын пашаш коштеш. Икманаш, **кажне визымше ӱдырамаш келшен толдымо условийыште пашам ышта.**

Ялысе еҥымак налаш. Шукыштын паша верышт — ферма ден комплекс. Тыштыже механизаций моткоч шагал, ятыр сомыл кид вий дене ышталтеш. Ӱдырамаш-влак телыже-кенгежше резинке кемым чиен, пулвуй даҥыт лавырам нӧштылыт. «Кунам вольык озанлыкыште паша условийым саемдымым вучен шуктена?» — Шернур районысо «Марисолинский» совхозын шорык ончышыжо Ю. А. Попован чон вургыж ойлымыжо Марий агрокомбинат вуйлатыше-влак деке мыен шуэш але уке? Вольык ончышо-влак кече мучко 2—3 тонн нелытым нумалыт. Тыгайжым коклан пӧръеҥ-влакат огыт чыте.

Мӱшкыран ӱдырамаш-влак декретыш лекмешкышт шке пашаштышт кодыт, нуным куштылгырак верыш огыт кусаре. А ялыште куштылго пашаже уло мо? Чылажат неле, кид вий механизаций нерген мыланна лач шоҥкалаш гына кодеш.

«Производственный быт» программа начарын шукталтеш. Шуко вере канымe пӧлем, столовый, душевой, вургемым коштымо вер уке. Куженер районысо Киров лӱмеш, «Горный» колхозлаште, Советский МДК-ште, Йошкар-Оласе инструментальный, «Контакт» заводлаште, кинде комбинатыште да шуко моло вере паша ышташ да канаш сай условийым ыштыме огыл. Тидыже ӱдырамаш-влакын тазалыкыштлан кугу энтекым конда.

Вес тӱҥ амал: **мом ме кочкына да шӱлена.**

Оласе юж норма деч ятырлан лавыран. Промышленный предприятий-влак ий еда ятыр тонн аяран веществам южыш «кышкат». Растениеводствышто химизаций, вольык озанлыкыште антибиотик-влак эре утларак кучылталтыт. Ӱмаште тергыме кажне нылымше пробышто нитратым, кажне луымшышто пестицидым мумо. Пестицид организм гыч нимо денат огеш лек. Чыла тиде тургыжландарыде огеш керт. Южо республикыште минеральный ӱяҥдышым кучылтде, ял озанлык культурым ончен кушташ. Тыгодым лектыш нимынярат огеш иземе. Мемнан денеты тӱҥалтышым пеш эркын авалтат. Кажне ава, очыни, шке шочшыжлан «яндар» кочкышым пукшынеже да тидыже тыгак лийшаш.

Ӱдырамаш-аван положенийжым саемдыме шотышто пытартыш жапыште икмыняр ошкылым ончыко ыштыме. Тӱлыман отпуск ешаралтеш, тыгак ава, икшывыжым кум ийым темымешкыже, мӧнгыштӧ шинчен кертеш. Ӱдырамаш-влак кокла гыч дене ыштыман. Тыгай верже лектеш гынат, ӱдырамаш-влак шкештак кусаш тореш лийыт, молан манаш гын, пашадар изирак. А озанлык вуйлатыше-влак тӱҥ верыште налме пашадарымак коден, куштылгырак пашаш колташ кумылан огытыл.

Тыгаяк неле положенийыште улыт строитель, продавец, корным ыштыше пашаеҥ да шуко молат. Стройкышко толшо нарашта ӱдырлан неле лапашым, чиям, кермычан носилкам нумалаш перна. Продавец кугу яшлыкым, сакыр мешакым шкеак нӧлта. Изи шукынжо тиде уверым куанен вашлийын. Шукынжо, но чыланжак огыл. Вет кажне ешак огыл ик пашадар дене гына илен лектын кертеш. А идалыкат пеле жапыште 35 тенге ешартыш окса, кызытсе жапыште окса мо? А ава шкетын икшывым онча гын, тунам кузе лийман? Сандене тиде льготлан чот куанашыже ок верешт. Йоча садикыш черет кугуныжак огеш изем. Кызыт йоча учреждений-лаште икшыве-влак утыждене улыт. Группылаште кумло утла изи ӱдыр ден рвезе коштыт. 13 тӱжем йоча черетыште шога. Кызыт чоҥалтше садик ден ясльым шотыш налаш гынат, пелыже утларакшылан веле вер лиеш.

Ясле ден садик-влак, поснак яллаште, йоча учрежденийлан тӱрыснекшак келыштаралтын огытыл. Шукыштышт коммуникаций уке. Кугу группа-влакым комплектоватлымылан кӧра йоча-влак чӱчкыдын черланат. Гепатит чер ӱмашсе деч кок пачаш шукемын.

Республиканский активыште оҥай да, мыйын шонымаште, пеш кӱлешан ойым ыштыме. **Кӱлеш мо чыла икшывым йоча садыш колташ тыршаш?** Государство йоча учрежденийыште изи ӱдырым але рвезым ончымылан кажне тылзын 120—150 тенге оксам кучылтеш. Огеш лий мо тиде оксам кум ий марте шке шочшыжым ончаш авалан шканже пуаш? Мӧҥгыштӧ икшыве шагалрак черланаш тӱҥалеш, авалан больничныйым тӱлымӧ огеш кӱл. Ава воспитанийлан жапым утларак ойырен кертеш. Адакше ясле деч кодшо вер кӱлеш йоча садым ешараш йӧн лектеш.

Республикыште ешысе йоча садым почмо шотышто йодышым ондакак нӧлталме ыле. Но але марте энтузиаст-влак лектын огытыл. Кӧн илыме условийже сай да кумылжо уло, шке икшывыже дене пырля мӧҥгыштыжӧ эше 5—6 йочам ончен кертеш. Тудлан пашадарым тӱлат. Тиде сай шонымашымат ӧрдыжкӧ кораҥдыман огыл.

Активыште выступатлыше-влак тыгак 12 ияш марте икшыван ӱдырамаш-влакын паша кечыштым кок шагатлан кӱчыкемдаш, кок да утларак икшыван ӱдырамаш-влаклан кок арняш тӱлыдымӧ отпускым нимогай умылтарен палемдымаш деч посна пуаш тӱҥалаш ойым темленыт.

Такше южо предприятий ден организаций вуйлатыше-влак указ лекмым вучыдеак, шке пашаеҥыштын условийыштым саемкертыт. Мутлан, кузе ... теныт «Марийскгаз» объединенийыште? Тысе профсоюзный комитет кажне еҥлан 80 тенге деч шагал логалман ешыште йочалан 20 тенге дене тӱлаш, ӱдырамаш-влакын декретный отпускыштым 70 кече марте шуяш, икшывын идалыкат пелым темымешкыже 70 тенгем тӱлаш да моло льготым палемден.

Мӧнтешла ыштыше-влакат улыт. Тевe Суслонгер СМУ-н администрацийже штатым иземдымылан кӧра кок ӱдырамашым (иктыже мӱшкыран лийын гынат) паша гыч колташ пунчалым луктын.

Авам да йочам аралыме нерген ойлымо годым **азаыштыме пӧрт, лечебно-профилактический учрежденийын могай состоянийыште улмышт нергенат мондаш огеш лий.** Шуко районышто роддомым капитально олмыкташ але уэш чоҥаш кӱлеш. Больница-влак шотыштат тыгаяк сӱрет. Йошкар-Олаште эше ик азаыштыме пӧрт чоҥалтшаш. Материально-технический базым саемдыме шотышто пытартыш жапыште кугу ваштальш лийын огыл. Аппаратура, эмлыме препарат, ик гана кучылтмо шприц огыт сите.

Кадр шотышто кугу нелылык уло. Педиатр, акушер, гинеколог-влак мыняр кӱлмӧ деч 1,5 гана шагалрак улыт. Оласе республиканский йоча больницыште пытартыш жапыште толшо латвич медсестра гыч латкоктынжо паша гыч каеныт. Здравоохранийлан финансированийым кугемдаш, медицина пашаеҥ-влак деке мелын савырнаш огыл гын, кӧ мемнан икшывына-влак коклаште профилактикым эртараш, нунын тазалыкышт верч кучедалаш тӱҥалеш?

Лишыл жапыште мӱшкыран-влаклан санаторий-профилакторийым, «Ава да йоча» профилакторийым, черле йоча-влаклан специализироватлыме санаторийым ыштыме нерген йодышым нӧлталме. Йоча кочкышым ужалыме посна магазин кӱлеш. Кызыт икшывылан шӧр смесь деч молыжым нимом налаш от му. Йошкар-Олаште трикотажный, вургем ургымо фабрика-влак улыт. А изи платьым, колготкым ужалымаште от уж. Еҥ-влак колготкылан черетыште кумныл шагат дене шогат. Тидыже проблема огыл мо? Кажне ава каласа: проблема.

Ӱдырамашым чыташ лийдыме положений гыч лукташ жап шуын. Тудын пашажым, тазалык аралымым, социально-бытовой обслуживанийым кӱлеш семын, мошток организоватлыме годым ӱдырамашын паша кумылжат ешаралтеш, еш пиалжат утларак тичмаш лиеш да эн тӱҥжӧ — йочам шот дене воспитатлаш йӧн ешаралтеш.

Л. ИВАНОВА,
«Марий коммуна» спецкоржо.

Марий областной партийный организаций деч КПСС XXVIII съездыш делегат-влакым сайлыме шотышто

ОКРУЖНОЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ КОМИССИЙЛАШТЕ

1990 ий 6 апрельыште Марий областной партийный организаций деч КПСС XXVIII съездыш делегат-влакым сайлыме шотышто окружной избирательный комиссий-влакын организационный заседанийышт лийын, тушто нунын вуйлатышыштым сайлыме.

1-ше №-ан Йошкар-Ола партийный избирательный округ

Комиссийын председательже — **Сергеев** Василий Александрович, «Изотоп» объединенийысе полупроводник прибор заводын профсоюз комитетшын председательже.

Комиссий председательын заместительже — **Васильев** Станислав Александрович, торговый машиностроений Марий заводысо парткабинет вуйлатыше.

Комиссийын секретарьже — **Суслова** Надежда Леонидовна, «Изотоп» объединенийысе «Мейкон» научно-шымлыше институтын инженер-конструкторжо.

2-шо №-ан Йошкар-Ола партийный избирательный округ

Комиссийын председательже — **Чайников** Валентин Сергеевич, Йошкар-Ола кинде продукт комбинатысе партийный бюро секретарь.

Комиссий председательын заместительже — **Полушин** Виктор Иванович, СССР-ын 50-ше идалыкше лӱмеш «Контакт» заводысо профсоюз комитетын председательже.

Комиссийын секретарьже — **Грабнева** Татьяна Гавриловна, калык депутат-влак Йошкар-Ола городской Советын исполкомын илыме вер озанлык управленийжын инженерже.

3-шо №-ан Йошкар-Ола партийный избирательный округ

Комиссийын председательже — **Актуганов** Анатолий Николаевич, А. М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтын строительный конструкций да негыз кафедрыжын доцентше.

Комиссий председательын заместительже — **Маслихин** Александр Витальевич, Марий государственный университетын философий кафедрыжын старший преподавательже.

Комиссийын секретарьже — **Белякова** Анда Антониновна, СССР Госбанкын Марий республиканский управленийжын гражданский оборона шотышто инженерже.

4-ше №-ан Йошкар-Ола партийный избирательный округ

Комиссийын председательже — **Рыбаков** Александр Николаевич, 73-шо №-ан пожарный охрана отделенийысе 1-ше №-ан посна военизироватлыме отрядын государственный пожарный надзор инспекторжо.

Комиссий председательын заместительже — **Бинюшова** Людмила Ивановна, Марий АССР жилищно-коммунальный озанлык территориальный производственный объединенийысе пашам научно организоватлыме шотышто лабораторийын начальникше.

Комиссийын секретарьже — **Лежнина** Валентина Тимофеевна, КПСС Йошкар-Ола горкомын инструкторжо.

5-ше №-ан Волжский партийный избирательный округ

Комиссийын председательже — **Тересхин** Борис Сергеевич, Марбумкомбинатысе партийный комитет секретарь.

Комиссий председательын заместительже — **Янгелов** Николай Петрович, партийын ветеранже, сар ден пашан ветераныштын городской советыштын председательже.

Комиссийын секретарьже — **Солобутин** Михаил Алексеевич, КПСС Волжский горкомын секторжым вуйлатыше.

6-шо №-ан Курык марий партийный избирательный округ

Комиссийын председательже — **Никифорова** Зинаида Львовна, калык образований Курык марий районный отделын методистше.

Комиссий председательын заместительже — **Рыжков** Александр Иванович, партийын ветеранже, Килемар район.

Комиссийын секретарьже — **Емешев** Вениамин Исаакович, КПСС Курык марий райкомын инструкторжо.

7-ше №-ан Морко партийный избирательный округ

Комиссийын председательже — **Петухов** Андрей Олегович, Морко районысо 24-ше №-ан профтехучилище директорын заместительже.

Комиссий председательын заместительже — **Романова** Инна Филипповна, калык образований Звенигово районный отделым вуйлатыше.

Комиссийын секретарьже — **Егошина** Людмила Павловна, Морко районысо механизаций ден электрификаций шотышто кооперативын кадр отделжын инспекторжо.

8-ше №-ан Медведево партийный избирательный округ

Комиссийын председательже — **Зайчиков** Валерий Викторович, Медведево чодыра комбинатысе партийный бюро секретарь.

Комиссий председательын заместительже — **Владыкин** Лев Владимирович, «Марагрострой» объединенийысе партийный бюро секретарьын заместительже.

Комиссийын секретарьже — **Виноградова** Надежда Эмильевна, Йошкар-Ола консерве заводысо старший мастер.

9-ше №-ан Параньга партийный избирательный округ

Комиссийын председательже — **Окунев** Александр Дмитриевич, КПСС Шернур райкомын кокымшо секретарьже.

Комиссий председательын заместительже — **Вшивцев** Валерий Леонидович, Марий Турек районысо «Знамя» газет редакцийын письма отделжым вуйлатыше.

Комиссийын секретарьже — **Морозов** Олег Аркадьевич, Параньга районысо агропромышленный комплекс пашаеҥ-влак профсоюз райкомын председательже.

10-шо №-ан У Торъял партийный избирательный округ

Комиссийын председательже — **Бурков** Василий Михайлович, КПСС У Торъял райкомын кокымшо секретарьже.

Комиссий председательын заместительже — **Емелов** Василий Васильевич, КПСС Советский райкомын инструкторжо.

Комиссийын секретарьже — **Конев** Юрий Алексеевич, У Торъял рӱдӧ районный больницын рентгенкабинетшым вуйлатыше.

- Социологический лабораторий. Могай пашам тудо шукта?
- Арака—ешын веле огыл, обществын ойгыжо
- Самодеятельный композитор Родион Алексеевын мурыжо
- А илышыште тыгеат лиеда

РВЕЗЫЛЫК

САМЫРЫК ЛУДШЫН СТРАНИЦЫЖЕ

354-ше ВЫПУСК

Шымлымаш гыч коеш

⊙ 1989 ийыште Марий АССР-ыште 14 гыч 30 ияш марте 280 тӱжем наре еҥ илен. Тышеч 160 тӱжемже олалаште, 120 тӱжемже яллаште иленыт. Лишыл жапыште ӱдыр-рвезе-влак чот кушмо палдырнышаш. Тидыже 70-шо, 80-шо ийлаште аза утларак шочмо дене кылдалтын. 1970 ийыште 10505 йоча шочын гын, 1980 ийыште — 13169, 1986 ийыште — 15501. Вес амал: пытартыш коло ийыште самырык-влак коклаште колымаш ятырлан шагалемын.

⊙ Илыме верлан черетыште республикыште 70 тӱжем еш шога. Тышеч пелыже — самырык еш. Самырык-влак деч йодыштмек, рашемын: нунын кокла гыч 45 процентше ача-аван але родо-тукымыштын пӧртыштышт, пачерыштышт, 14 процентше общежитийлаште, 3,6 процентше барак ден моло помещенийлаште илат. 6 процент еш посна граждан-влак деч илыме верым сниматла.

⊙ 1979 ий дене таҥастарымаште республикысе ялласте калык 39,8 тӱжем еҥлан шагалемын. Мигрант-влак коклаште 70 процентше — самырык еҥ.

⊙ Лу классым пытарыше оласе выпускник-влак кокла гыч 80 процентше умбакыже тунемеш, тышеч 55—57 процент — вузлаште. Ялысе школым пытарыше-влак кокла гыч 70—72 процент умбакыже тунемеш, тышеч вузышто — 30 процент.

⊙ 1989 ийыште кооперативлаште 7080 еҥ ыштен, тышеч 5000 нарыже — кумло ияш марте ийготан.

ИЛЫШЫМ НАУЧНО АКЛЕН

Лариса Гаврилова Советский районысо Шуарсола кыдалаш школышто тунемеш. Сайын тунеммыжлан веле огыл, тыгак чолга общественница улмыжым шотыш налын, Ларисам пионер совет дружина председательлан сайленыт.. Ӱдыр тиде ӱшаным сайын шукта.

СИМКЫШТЕ: Лариса Гаврилова.

М. СИДОРОВЫН фотожо.

Республикыште «Молодежь Марийской АССР (до 2000 года)» программа ямдылалтеш. Тиде программылан негызым комсомол обком пелен почмо социологический лабораторий пыштышаш. Тудын вуйлатышыже экономический наука кандидат И. Ф. Васильев—таче «Рвезылыкын» унаже.

— Иван Федорович, ме палена: Те йӧршеш у пашам тӱҥалында. Тыгай опыт мемнан эльыште але уке, манаш лиеш. Тудлан кӧ тӱҥалтышым ыштен?

— Социологический лабораторийым почаш комсомол обком кӱлешлан шотлен. Тиде ойым ВЛКСМ ЦК-н Секретариатше сайын аклен да пеҥгыдемден. Мыланна тыгак ВЛКСМ ЦК пеленсе ВКШ полшен. Пашалан ӱмаште сентябрьыште пижме. Коллективна жаплан чумырымо. Молан манаш гын, палемдыме пашам мучашлымек, лабораторий пыта. Штатыште чылаже вич еҥ. А пашам тений идалык пытымеш шукташ шонена.

— Пашалан жапым чынжымак шуко ойырымо огыл, идалык утларак веле. Тидыжым вич еҥ шуктен кертеш мо?

— Кугу полышым тӱҥалтыштак нигӧ дечат вучымо огыл. Но ойлыде огеш лий: пашана чылт яра вереш шочын огыл. Эн ончычак мемнан элысе да тӱнямбалсе опытым сайын шерын лектынна. Тыгай материалжым комсомол ЦК ден ВКШ пуэн шогат. Кӱлеш лийме годым тыгак ӧрдыж гыч ученый-влакым (ВКШ пеленсе НИЦ-ын, наука академийысе социологий институтын, Моско университетын да моло институтын пашаенъыштым ӱжына. Марий пединститут полшен. А моло марий ученыйжо чаракым веле шындылын. Но тиде уже нунын койышышт. Мыланна тидын деч кӱшнырак лийман. Уке гын, илышыште нимомат ыштен от керт.

— Иван Федорович, а чыла тиде паша комсомол обкомын модышышкыжо огеш савырне?

— Тӱжвач ончалмаште тыгеат чучын кертеш. Но келгынрак ончалаш гын, тыгай ой дене нигузеат келшаш огеш лий. Ме вет лач комсомолын веле огыл, пӱтынь молодежьын проблемыжым шымлена. Ме палена: кызытеш самырык-влак шке илышышт нерген тичмаш сӱретым огыт уж, молан манаш гын, тидым нигӧат шымлен огыл. А тидын деч посна ончыкылыкым чоҥаш огеш лий. Ме лач тидлан негызым пыштышаш улына.

Илалше-влакым теве мо тургыжландара: молодежь обществын шӱйышкыжӧ кӱзен шичнеже. Уке, тиде тыге огыл. Самырык-влак шукыж годым шке илышыштым шке кидышт дене чоҥынешт. Но тидлан але чылаж годымак йӧн уке. Ме научно шымлымаш негызеш рвезе калыклан лач тиде йӧным муаш полшышаш улына.

— А молан тиде пашалан лач комсомол пижын? Тиде вет пӱтынь республикын проблемыже. Чын огыл мо?

— Моткоч чын. Молодежный проблема — пӱтынь республикын проблемыже. Сандене тудым шымлымашке эн ончычак партийный комитет ден республикысе правительство кумылан лийшаш ульт ыле. Но нунын могырым але «молодежь нерген огыл, а молодежь дене кутыраш кӱлеш» манме мут деч умбаке кайыме огеш палдырне.

Адакше самырык-влакын проблемышт нерген веле огыл, эсогыл республикын социально-экономически вияҥмыж нергенат кӱлеш иктешлымаш, шымлымаш огеш эртаралт. Самырык-влакын проблемыштым государственный кӱкшыт гыч решатлаш кӱлмым комсомол жапыштыже умылен да пашалан пижын.

Мыйын шонымаште, обществын вияҥмаштыже кызыт комсомолын верже да рольжо шотышто традиционный умылымаш деч кораҥаш тӱҥалме палдырна. Ме ынде палена: самырык-влак верч кучедалаш кӱлеш да лиеш. Да тидын годым эн ончычак наукын йӧнжылан эҥертыман.

— Но тудым вияҥдаш, негызлаш условий кӱлеш. Тендан лабораторийымак налаш гын, тидын шотышто вет мокташ амал уке.

— Лабораторийын, мутат уке, материальный базыже моткоч начар. Мемнан эсогыл помещенийна уке. Комсомол деч молыжо нелылык гыч лекташ полшаш кӱлешлан огыт шотло. Молодежь верч азапланыдыме партий ден правительствын, мыйын шонымаште, ончыкылыкшо уке. Ты ой южо еҥым шонкалаш таратышаш.

— Тидыже, очыни, лабораторийын пашажлан ӱшанымме гыч лектеш.

— Чын, але самырык-влакшат пешыжак огыт ӱшане. Но тидыже тӱҥалме паша деч кораҥаш амал лийшаш огыл. Ме палена: кечмогай у идейым, у шонымашым тӱҥалтыште илышыш шыҥдаралт кертдыме семын ончат. А авторжым воштылыт, тудлан тӱрлӧ ярлыкым тушкалтен пуат. Икманаш, чыла падеж дене вашталтен ончат, тыгодымак тудым «чын корнышко шогалташ тыршаш тӱҥалыт». Мыланнат тидын гоч эрташ логалын. Кокымшо этапыш шумек, авторым лудаш тӱҥалыт, манит: а вет тыште ала-можо уло. Пытартышлан иктай шонымашке толыт: тидыжым пеш простан шукташ лиеш улмаш. А авторжо нерген мондат. Ме але икымше этапыште гына улына.

— Ала чылт тыгежак манаш огеш лий. Ме палена: тендан пашам КПСС обком бюрошто ончымо, молодежный политикым Марий АССР Верховный Советын сессийышкыже каҥашаш лукташ ойым ыштыме. Адакше, але икымше этап веле гын, тугеже палемдыме жаплан пашам мучашке шукташ ӱшан уло мо?

— Обком бюрошто Марий АССР-ысе молодежный политикын тӱҥ положенийже-влакым каҥашыме. Тушто тӱрлӧ шонымашым луктын каласыме. Иктышт тудын ваштареш улмыштым палемденыт гын, шукынжо программым сайлан шотленыт. Тудо Марий АССР Верховный Советын сессийыштыже эн ончыч ончышаш йодыш радамыште лийшаш.

А пашам мучашлен шуктена мо манмаште—кеҥеж марте Марий кундемысе молодежьын социально-демографический портретше лиеш. Тӱрыс программым идалык мучаште ыштен шуктена.

— Тугеже самырык-влак вашке шке проблемыштым раш ужын, тудым шке решатлаш тӱҥалыт.

— Чылт тыгежак манаш огеш лий, очыни. Молан манаш гын, молодежный политика нерген программа — тиде але икымше документ веле. Тудо самырык-влакым тургыжландарыше чыла йодышымак авалтен кертын огыл. Но тӱҥжӧ теве мо: тудо законодательный акт-влакым, молодежный политикым илышыш шыҥдараш правовой условийым ышташ тӱҥалтышым пуа. Тылеч вара веле посна, раш программым ышташ лиеш. Нуно молодежьын интересшым чыла могырымат аралаш тӱҥалыт.

— А молодежный политикын тӱҥ шонымашыже кушко виктаралтын?

— Ме теве мом ончыкташ тыршенна: молодежь — тиде обществын ончыкылыкшо огыл, а ончыкылык общество. Адакше тудым воспитатлаш кӱлмӧ объект семын веле огыл, кеч-могай йодышымат решатлыме годым моло дене тӧр праван партнер семын ончыман. Общество тудлан сай политико-правовой негызым ышта гын, шкенжым кӱлешоккӱл ваш тӱкнымаш деч утара. Тидыже уэмме жапыште кугу значенийан.

— Пытартыш йодыш. Тендан паша дене еҥ-влак кунам палыме лийын кертыт?

— Вашке тӱҥ положений-влак проект печатьыште савыктыме лиеш. Каҥашаш. Еҥ-влак, замечаний ден ойкаҥашым пуэн, тудым утларак сайракым ышташ полшен кертыт.

Титаканже кӧ?

ЙӰШӦ РВЕЗЕ, йӱшӧ пелаш, йӱшӧ ача. Арака чаркан кугу ойгым кондымыжо, эҥгекым ыштымыже, пиалым йомдараш полшымыжо нерген шуко ойлымо, ятыр возымо. Туге гынат, мемнан илыш гыч кочо лем дене таҥым кучымо койышым вожге куклен лукмо огыл. Ала тидлан вийна огеш сите? Ала, «мыйын пелашем тугай огыл, ача-авамат ӱмырыштым сайынак эртареныт, а моло дене пашамат уке» манме шонымаш дене илена? Ала мемнан закон лушкыдо? Тӱжем дене ӧрыктарыше йодыш.

Электроэнергийлан тӱлаш манын, сберегательный кассыш пурышым. Абонемент книжкам контролерлан шуялтышым. Тыгодым воктекем «весела» кумылан кок пӧръеҥ толын шогалыч. Кугун ойлат, воштылыт. Контролер ӱдырамаш, нуным ончалят, вуйжым кумык сакыш, паша кумылжат тӱтырала шулыш. Мом ышташ кӱлмӧ нерген мондыш. «Валюша, мый тыланет ты вӱдылкам кодем», —мане арака пушан ик пӧръеҥже тудлан. Кап-кыл дене таза, чурийланат сӧрал, но молан тамле пушан одеколоным шӱрен толмо олмеш пелашыж деке йӱшӧ толын?

Ӱдырамашлан пашам пырля ыштыме йолташыже, клиент-влак ончылно йӧндымӧ лие. «Виталий, вет мыйже тылат Сашам налаш садикыш каяш кӱштышым», — шылтала ӱдырамаш.

«Мый каен ом керт. Ик вере миен толаш кӱлеш»,— манят, тудыжо омса велыш тарванышат.

Паша дене кая манаш йылме огеш савырне. Аҥыргыше вуян пӧръеҥ суртлан але пашаш ыштыме коллективлан могай пайдале сомылым шуктен кертеш?

Сурт оза «шке паша дене» лектын кайыш. А ӱдырамашлан 19 шагат марте пашам ыштыман, садик гыч икшывым налман, очыни, магазинышке ...

ПРОГРАММЫДАМ ПОЙДАРЫЗА

«ПАГАЛЫМЕ «Марий коммуна» газет ...

— Но, содыки, илен-толын шонымашке, шуында.

— Лу класс деч вара Йошкар-Оласе музыкальный училищыш тольым. Тунам уже баян дене шоктем ыле. Но оркестровый отделенийыш ышт нал, музыкальный школышто тунемын отыл, маньыч. Вара культпросветучилищыш пурышым, тулеч вара Казаньысе культура институтышто тунемынам.

— Ямде семым ...

дараш кӱлын. Режиссер Иван Семенович ойла: композиторым мойн кычал коштмеш, Родион, семым шке келыштараш тӧчен онча-ян. Могай рольлан могайрак сем келшен толшашым палемдымек, пашалан пижым. Кандаш тӱрлӧ наре мелодий шочо. Зинаида Каткован пьесыж почеш шындыме «Шӧртньӧ эҥыремышвотланат» тыгак келыштаралте. Кызыт нуно калык коклаш шарленыт. Теве Семен Вишневскийын мутшылан возымо «Шыргыжмаш» ден «Илыш нкте» ...

ИНДЕШЫМШЕ классым Веня сайын тунем пытарыш. Ончылно мотор кеҥеж. Веня колхоз пашаш коштащ тӱҥале. Ик кастене тудын деке Славик йолташыже тольо да клубыш виешак наҥгайыш. Тушто руш, йот йылме дене муро-влак йоҥгеныт, а тиде сем почеш рвезе-ӱдыр-влак ку...

Экзаменым Галя «кумытан» деч посна сдатлыш, а Веня руш йылме дене шонымыжым вучыдымын «кумытан» лие. Тудо икте верч веле тургыжланен: «Шонымо верыш тунемаш пурен керташ ыле». А тунемаш тудо политехнический институтыш пураш шона, Галя гын университетыш — ля пеш шуэн серышым колтылаш тӱҥалын?..»

А Галя, Веном ужатымек, шуко жап шканже верым ыш му, шуко орланыш, шинчавӱдат йогыш. Вара эркын-эркын лыпланыш. Икана йолташ ӱдыржӧ, Валя, тудым виеш каныме касыш наҥгайыш, тушто Толя лӱман рвезе дене палымым ыштыш. Толя Галям университетысе общежитий марте ужатен мийыш. Вес кечын тудо адакат тольо, но Галя уремыш ыш лек, тунам Толя пӧлемыш пурыш, ятыр жап мутланен ...

ШИЙ ...

Лариса Гаврилова Советский районысо Шуарсола кыдалаш школышто тунемеш. Сайын тунеммыжлан веле огыл, тыгак чолга общественница улмыжым шотыш налын, Ларисам пионер совет дружина председательлан сайленыт.. Ӱдыр тиде ӱшаным сайын шукта.

СНИМКЫШТЕ: Лариса Гаврилова.

М. СИДОРОВЫН фотожо.

тынна. Тыгай материалжым комсомол ЦК ден ВКШ пуэн шогат. Кӱлеш лийме годым тыгак ӧрдыж гыч ученый-влакым (ВКШ пелен-се НИЦ-ын, наука академийысе социологий институтын, Моско университетын да моло институтын пашаеныштым) ӱжына. Марий пединститут полшен. А моло марий ученыйжо чаракым

зеш рвезе калыклан лач тиде йӧным муаш полшышаш улына.

— А молан тиде пашалан лач комсомол пижын? Тиде вет пӱтынь республикын проблемыже. Чын огыл мо?

— Моткоч чын. Молодежный проблема — пӱтынь республикын проблемыже. Сандене тудым шымлымаш-

сомол деч молыжо нелылык гыч лекташ полшаш кӱлешлан огыт шотло. Молодежь верч азапланыдыме партий ден правительствын, мыйын шонымаште, ончыкылыкшо уке. Ты ой южо еҥым шонкалаш таратышаш.

— Тидыже, очыни, лабораторийын пашажлан ӱшаныдыме гыч лектеш.

— Чын, але самырык-

же-влакым кангашыме. Тушто тӱрлӧ шонымашым луктын каласыме. Иктышт тудын ваштареш улмыштым палемденыт гын, шукынжо программым сайлан шотленыт. Тудо Марий АССР Верховный Советын сессийыштыже эн ончыч ончышаш йодыш радамыште лийшаш.

А пашам мучашлен шуктеда мо манмаште — кеҥеж марте Марий кундемысе мо-

утара. Тидыже уэмме жапыште кугу значенийан.

— Пытартыш йодыш. Тендан паша дене еҥ-влак кунам палыме лийын кертыт?

— Вашке тӱҥ положений-влак проект печатьыште савыктыме лиеш. Кангашаш. Еҥ-влак, замечаний ден ойкангашым пуэн, тудым утларак сайраным ышташ полшен кертыт.

дене таза, чурийланат сӧрал, но молан тамле пушан одеколоным шӱрен толмо олмеш пелашыж дене йӱшӧ толын?

Ӱдырамашлан пашам ырля мыштыме йолташыже, клиент-влак ончылно йӧндымӧ лие. «Виталий, вет мыйже тылат Сашам илаш садикыш каяш кӱштышым», — шылтала ӱдырамаш.

«Мый каен ом керт. Их вере миек толаш кӱлеш»,— манят, тудыжо омса велыш тарваныш.

Паша дене кая манаш йылме огеш савырне. Ангыргыше вуан пӧръеҥ суртлан але паша мыштыме коллективлан могай пайдале сомылым шуктен кертеш?

Сурт оза «шке паша дене» лектын кайыш. А ӱдырамашлан 19 шагат марте пашам ыштыман, садик гыч икшывым налман, очыни, магазинышкат пурен лекташ кӱлеш.

Але вес сӱрет. Автобусышто калык шукыжак огыл. Иктышт шып гына шонкален шинчат, весышт уремысе илышым эскерен, окнаш ончат. Теве автобус шогале. Тушко 20—22 ияш рвезе тайнышт-тайнышт пурыш. «Кӱртньӧ ожын» лӱнгыктымыж дене самырык еҥ шогымаштак нераш тӱҥале. Ангыргыше вуйжо чотак нелеме, пӱкеныште шинчыше илалшырак ӱдырамаш вачыш эҥертыш. «Шич, эргым. Куш шумеш кает?» — палынеже ӱдырамаш. «Маякыш», мылам «Маяк» кӱлеш»,— салон темен кычкыра, тӱрлӧ осал мутым вӱдла йоктара. Шкеже кидше дене солкала, автобус шогалме еда лекташ толаша.

Очыни, ача-аважат уло. Ала ешанат лийын шуктен. Кажне аван шке икшывыж верч шӱмжӧ вургыжеш. А пеледышла ончен-куштымо падраш ик кастене аракан родыжо лийын толеш гын, тунам ава шӱм кузе пырткыштыш? «Ой, юмыжат, осал деч араленак шого»,— йӱшӧ рвезе могырыш ончен, воктен шинчыше ӱдырамаш пуйто самырык еҥын аважлан полшаш, шке икшывыжым йоҥылыш корныш шогалме деч ончыч саклаш манын мужедеш...

Шуко пачашан кӱ полат воктене йоча-влак юарлен куржталыт. Изиракышт издерым шупшкеден коштыт, кугуракышт мечым поктылыт. Изи Миша ачажым тора гычак палыш. Ачажым вашлияш, икте-весе коклаке торалыкым кӱчыкемдаш манын, йоча ваштарешыже куржын колтыш. Но сурт озам «осал мардеж» кок век лупшкеда, ошкылеш-ошкылеш да шуҥгалт пурен кая, кынелеш да адак ончык тарвана. Теве Миша ачажлан изи кидажым шуялтыш, но куан тулжо тыманмешке йӧрыш, изи шӱмжӧ чыла умылыш. Ала окна гыч ужшо, ала уремыште модшо эргыжым шекланыше, ала марийжын паша гыч толмыжым вучышо ӱдырамаш ваштарешышт лекте. Кеҥеж платьым чийыше оза вате йӱштӧ мардежын пуалмыжымат, чаравуян лекмыжымат огеш шиж. Арака дене «ырен» толшо пӧръеҥ уш гыч чыла луктын колтыш.

...Кум еҥыя, кум ешыя пӱрымашышт. Кушто вара иктайлыкше? Кӧ титаканже?

Т. АНТОНОВА.

Волжск ола.

ПРОГРАММЫДАМ ПОЙДАРЫЗА

«ПАГАЛЫМЕ «Марий коммуна» газет пашаеҥ-влак! Тендан лукмо газетым мый кажне гана кумылын лудам. Поснак «Ӱдырамаш корно», «Рвезылык», «Поро эр» страницылам йӧратем. Шкеже але марте возен омыл. Ала-кузе интернат-школышто тунеммем годым возен колтенам ыле. Тылеч вара, поснак пашам ышташ тӱҥалмем деч вара, возаш кумылем лектеш, но ала-можо куча, ала еҥ деч аптыранем, ала-мо. Вет южышт тыге ойлен колтат: ай, окса кӱлеш да газетыш возгалат. Конешне мый тыге ом шоно.

Ондак, шарнем, газетеш мурым чӱчкыдын печатледа ыле. Чаманен каласаш логалеш, пытартыш жапыште тидым от уж. Теве шукерте огыл телевизор дене Рая Каменщиковам ончыктышт. Тудо пеш сылне кок марий мурым йоҥгалтарыш. Иктыже шуэрак, чоным тарватыше ыле. Весыштыже тыгайрак мут-влак ылыч: мый палем, молан шӱм тыге кыра... Семжым шке семынем эре мурен коштам, а вот мутшым ом пале. Ала Раям муын, мурыжым возен налын, газетеш печатледа ыле.

Салам дене Светлана СЕМЕНОВА. Параньга район, Куракино клубын методистше».

Тендан йодмыдам шотыш налын, Рая Каменщикован мурымо ик мурыжым савыктена. Да тыгак тудын ик авторжо — семым возышо Родион Алексеевын каласкалымыжым темлена.

— Родион, эн ончычак муро тӱняш кондышо йолгорныда нерген мутым лукмо шуэш ыле. Молан тыгай йодыш шочеш? Мый палем, тый ялеш шочын-кушкынат. Нимом шылтыде каласаш гын, ялысе еҥлан, оласе дене таҥастарымаште, искусство тӱняш лекташ йӧсырак.

— Мый тидын нерген эре шӱм вургыж ойлем: мыняр еҥ мыняр талант ялеш йомеш. Эше школыш коштшо ӱдырын але рвезын сӱретлаш мастар, музыка дек шӱман улмыжым шотыш налын, тудлан ончыкылык корным ончыктышо уке. Теве олаште, кертеш ма уке, кумылжо уло ма уке — ача-ава икшывым музыкальный школыш кондыштеш, спортивный секцийыш коштыкта. Чыла тидыже ялыште уке.

Мый шкежат ты шотышто изинек шуко йомдаренам. Гармонь шокташ пеш изи тӱҥалынам, ойлат, тунам мый але гармонь шеҥгечынжат ом кой улмаш. Ачам ден авам тунам школыш кошташ тӱҥалшаш икшывым Йошкар-Оласе интернат-школыш тунемаш пурташ конденыт. Шарнем: корныш лекшаш годым ковам пешак шорто. Мыйынат тудым коден кайымем шуын огыл. Тиде амал денак комиссий ончылно ни шоктен омыл, ни мурен омыл. Мутат уке, тидлан кызыт чот ӧкынем.

— Но, содыки, илен-толмын шонымашке, шуында.

— Лу класс деч вара Йошкар-Оласе музыкальный училищыш тольым. Тунам уже баян дене шоктем ыле. Но оркестровый отделенийыш ышт нал, музыкальный школышто тунемын отыл, маньыч. Вара культпросветучилищыш пурышым, тулеч вара Казаньысе культура институтышто тунемынам.

— Ямде семым шокташ ик паша, а шке гыч тудым келыштараш мо таратен?

— Институт деч вара Йошкар-Олаште Сеҥымашын XXX-шо идалыкше лӱмеш культура дворецыште музыкантлан пашам ыштем. Еҥ-влак палат, очыни, тиде культура дворец пелен калык театр уло. Тиде коллективлан музыкант семын полшем. Шарнем, тудо Л. Яндаков ден И. Николаевын «Воштылаш гын, воштылаш» пьесышт почеш спектакльым ямдылаш тӱҥале. Тудым сем дене пойдараш кӱлын. Режиссер Иван Семенович ойла: композиторым мойн кычал коштмеш, Родион, семым шке келыштараш тӧчен онча-ян. Могай рольлан могайрак сем келшен толшашым палемдымек, пашалан пижым. Кандаш тӱрлӧ наре мелодий шочо. Зинаида Каткован пьесыж почеш шындыме «Шӧртньӧ эҥыремышвотланат» тыгак келыштаралте. Кызыт нуно калык коклаш шарленыт. Теве Семен Вишневскийын мутшылан возымо «Шыргыжмаш» ден «Илыш икте» муро-влакым самырык-влак уло кумылын мурат.

— Очыни, кушто-гынат мастарлыкым шуараш тунемыда?

— Культура министерство пелен самодеятельный композитор-влакын секцийышт пашам ышта. Тушко мыят коштам. Но, чаманен каласаш логалеш, профессиональный композитор-влак мыланна ситышын огыл жапым ойырат. Ондак нуно пырля пашам ыштеныт гын, кызыт ойырленыт.

МЫЙ ПАЛЕМ, МОЛАН

Мутшо Леонид Яндаковын

Мый палем, молан
Ломбо пеледеш,
Кечыйол шыман
Тудын ден модеш

Припев:

Мый палем, молан
Шӱм тыге кыра:
Тудым вел ужам —
Уло кап ыра.

Мый палем, молан
Шӱдыр-влак чӱчкат,
Шӱмыштем куан
Кумылем вӱчка.

Припев:

Мый палем, молан
Кече шыргыжеш,
Лийым пналан
Курым-курымеш.

Медведево районысо Краснооктябрьский поселкын культура пӧртшӧ пелен «Муро йӱк» ансамбльым чумырымо. «Марийский» сурт кайык фабрикыште тыршыше весела кумылан, мураш-кушташ йӧратыше еҥ-влак тушко куанен коштыт. Ансамбльыште эсогыл молдаван уло — Сергей Рошка марла сайын кушта.

Тыгаят лиеда: южгунам самырык еҥын художественный самодеятельность коллективыш ушнаш кумылжо уло, но икшыве-влакым нигушан кодаш. А Галина Иванова, мутлан, ӧрын шоген огыл, тудо ӱдыр-влакымат пеленже конден. Йоча-влак аваштын шоктымо муро сем почеш лывыргын кушталтат, веселан муралтат.

СНИМКЫШТЕ: «Муро йӱк» ансамбльын музыкальный руководительже В. Белянин да самодеятельный артист-влак.

И. РЕЧКИНЫН фотожо.

ШИЙ ШЕРГАШ

ИНДЕШЫМШЕ классым Веня сайын тунем пытарыш. Ончылно мотор кеҥеж. Веня колхоз пашаш кошташ тӱҥале. Ик кастене тудын деке Славик йолташыже тольо да клубыш виешак нангайыш. Тушто руш, йот йылме дене муро-влак йоҥгеныт, а тиде сем почеш рвезе-ӱдыр-влак кузе гына кадыргылын огытыл. Венямат йолташыже куштымо онтыш лукто. Тиде кас шижде эртен кайыш. Венялан тудо моткоч келшыш. Тудо ынде кажне кас клубыш кошташ тӱҥале. А шкеже (Веня) пеш мотор рвезе: шемалге-чевер чуриян, ӱпшӧ изиш кудыррак, капше куту, кумылжо поро, а шинчаже шеме-шеме, кӱын шушо шоптыр гае. Ончет тиде рвезым да кӧранет: пӱртӱс тудлан чыла вечынат моторлыкым пуэн.

Теве тачЕ Веня, паша гыч толят, йӱштылаш кайыш, а вара сурт сомылкам тӧрлаш полшыш, вет аваж ден ачажат паша гычноен пӧртылыт. Пычкемышалтмек, Веня деке адакат Славик тольо, пырля клубыш кайышт. Клубышто калык таче поснак шуко. Теве касым вӱдышӧ вальсым увертарыш. Кенета Веня ден Славик ончык кок ӱдыр толын шогальыч, вальсыш ӱжыч. Венялан Галя дене кушташ логале.

Галя ден Веня ик классыште тунемыт. Куштымо годым тӱрлӧ нергенат мутланышт. Теве сем чарныш, но Венялан ала-молан Галя деч йӧршынат ойырлымыжо огеш шу. Тудо ӱдыр дене пырля кодо. Каныме кас мучашке лишеме. Самырык-влак мӧнгтан-мӧнггыш каяш тӱҥальыч. Галят йолташ ӱдыржӧ-влак дене тарваныш. Но Веня тудым чарен шогалтышат, пылышешыже йыштак каласыш: «Галя, мый тыйым ужатем, лиеш?» Ӱдыр вуйжым савалтыш.

Венян вуйжо гыч ынде Галя лектын огыл. Тудын ал маке гай чурийже, шӧртнялге ӱпшӧ, канде кава гай шинчаже, шымавуч гай мотор кап-кылже эре шинча ончылныжо лийын. Но рвезе ӱдыр ончылно ала-молан вожылын. Але марте ик ӱдыр денат келшен огыл да, очыни. Тиде сылне кеҥежым нуно пырля эртарышт. Ойгымат, куанымат пеле гыч пайлышт. Шижде ик ий эртыш. Нуно школымат тунем лектыч.

Экзаменым Галя «кумытан» деч посна сдатлыш, а Венян руш йылме дене шонныдымын вучыдымын «кумытан» лие. Тудо икте верч веле тургыжланен: «Шонымо верыш тунемаш пурен керташ ыле». А тунемаш тудо политехнический институтыш пураш шона, Галя гын университетыш — журналистлан. Кеҥежым нуно шуко ямдылалтыч. Тыршымышт арам лийын огыл — коктынат шонымо верышкышт пурен кертыч.

Келшымаш кыл лушкыдемын огыл. Веня кажне кечын Галя деке вашкен. А ик кастене Веня ӱдырлан шӱлык уверым конден. «Галя, ынде шкет кодат?», — манын тудо. Ӱдыр ӧрын, лӱдын колтен. Венялан военкомат гыч повестка толын улмаш, рвезе уже чыла комиссийым эртен. Тудым лу кече гыч Совет Армий радамыш нальыт. Могай чот йӧсын чучын тунам Галялан, эсогыл шинчапӱдшат лектын. А кодшо лу кечым нуно эре пырля эртарышт. Пытартыш кас путырак неле ыле. Мутланаш мутат лийын огыл, лач икте-весе шинчаш гына шӱлыкын ончет. Пуйто икте-весыштын сынныштым курымеш шарнаш тыршеныт. Тиде кастене гына Веня ӱдыр ончылно вожылын огыл, Галян шинчаш тура ончен, йодын: «Галя, чыным ойло, вучаш тӱҥалат?» Ӱдыр, икмагал шогымек, пелештен: «Вучем...», а шкеже шонен: «Эх, Веню, ала пӧртылат да шкеже мыйым отат ончал...» Веню тиде мутлан ӱшанашак тыршен. Но чонлан садак йӧсын чучын, коктеланыме шонымаш шочын: Галя — тыгай мотор ӱдыр, кажнын шинчаш перна. Иктаж рвезе пӱтыралеш гын... Рвезе чыла ты шонымашым мондаш тыршен, ӱдырым шке пеленже ӧндалын, шокшын шупшалын. Тиде кастене Галя Венюлан шкенжын ший шергашыжым пӧлеклен, а Веню — кид шагатшым. Молан лач шагатым? Веню шонен: «Кажне ончалмык годым мыйым шарналтыже». Тыге тиде мужыр кок ийлан ойырлен.

Веню Германийыш служитлаш логалын. Кажне жапыште Галя уш гычше лектын огыл. Тудо ӱдырын фотокарточкым ончен гына шӱмжым лыпландара. Рвезын вуйжо гыч ик шонымаш огеш лек: «Молан Галя пеш шуэн серышым колтылаш тӱҥалын?..»

А Галя, Венюм ужатымек, шуко жап шканже верым ыш му, шуко орланыш, шинчавӱдат йогыш. Вара эркын-эркын лыпланыш. Икана йолташ ӱдыржӧ, Валя, тудым виеш каныме касыш нангайыш, тушто Толя лӱман рвезе дене палымым ыштыш. Толя Галям университетысе общежитий марте ужатен мийыш. Вес кечын тудо адакат тольо, но Галя уремыш ыш лек, тунам Толя пӧлемыш пурыш, ятыр жап мутланен шинчыш. Шӱлыжан Галям ужын, тудын кумылжым нӧлташ тыршыш. Ындыже рвезе тышке кажне кечын кошташ тӱҥале, чонжо эре Галя деке шупшын. Галят тидым шижын. Толян оҥгайын каласкалымыже, весела улмыжо ӱдырым савырен кертын. Тудо Толям пагалаш, вучаш тӱҥале, а Венюм эркын-эркын мондыш.

Галя ден Толян келшымыштым весе-влакат пален нальыч. Веню гына пален огыл, кажне кечын шӱм вургыж Галян серышыжым вучен. Кенета Веню палыдыме почеркан серышым налеш, а тушто возымо: «Галя тылзе гыч ӧрдыж ялыш марлан кая». Серышым латвизымше июльышто возымо гын, Галян сӱанже латвизымше августышто лийшаш. Тудын первый йӧратымашыже марлан кая... Тидлан ӱшанаш але уке?.. Но тиде чын улмаш, вес кечын Славик дечын тыгаяк серыш пурыш. Веню шинченат, шогенат, маленат огеш керт, шинчавӱд йога, кочо-кочо, а чон орлана, йӧсӧ-йӧсӧ. Йолташыже, Хайдар, лыпландараш тӧча, но сусыр чоным эмлаш кушталго огыл. Теве Веню, кынелын, уремыш лектын кайыш. Шуко жап ыш пӧртыл, Хайдарын чонжо ала-могай шучко лийшашым шижын, тудо уремыш лекте, тиде жапыште йӧсын кычкыралме йӱк шоктыш. Куржын миймыж, а мландывалне Веню, вӱраҥ пытыше Веню, киен. Тудым утарен ышт керт. Кӱсеныштыже тыгай кагазым муыныт: «Йӧратыме, Галюэм! Чеверын... Тый мыйын йӧратымашем лавыраш тошкыдыч. Сайын илыза, пален лий — мый уке улам гынат, тыйым нигунам ом мондо. Авай, эргычлан ит сыре. Венюэтым пиалдымым ыштенат улмаш. Чеверын, Галю, авай, Славик...»

Венюм шочмо кундемыш конденыт, пытартыш корныш ужаташ калык шуко погынен, чылан шортыныт. Тудо колоткаште — тыгай самырык, шӱлыжан, пиалдыме, а парняштыже ший шергаш чолгыжын. Тидым ик ӱдыр гына ужын, тудо, йӱк лукде, шортын шоген.

М. ИВАНОВА.

Поро эр, шочмо-кушмо элем,
Тыныслан перкан лийже жапет!
Перестройкын ал кече, уэм,
Ушан дене онча тӧрзашкет.

Курымлаште эре пеледалт,
Марий мланде — изи олыкем!
Кугу ешыште иле волгалт,
Йӧраталме марий калыкем!

Увер: мо, кушто, кунам?

ДЕПУТАТ КОРПУС МОГАЙ?

Сайлымаш эртен кайыш, манаш лиеш. Чын, 22 апрельыште эше угыч сайлымаш лиеш, но депутат корпусыш тудо кугунак вашталтышым ок пурто. Республикысе государственный властьын кӱшыл органышкыже кӧмыт логалыныт, тидын нерген газетыштыда ончыктенда ыле. Мыланем тыге чучо: тушто утларакше вуйлатыше пашаен-влак улыт.

Г. ПЛОТНИКОВ.
Медведево район.

Редакцийын совет паша да быт отделжым вуйлатыше **В. И. ИЗЕРГИН:**

— 4 мартыште эртыше сайлымаш годым 150 избирательный округ гыч кудло коктыштыжо веле Марий АССР Верховный Советын калык депутатшым сайлыме ыле. 17 мартыште эртыше угыч йӱкланымаш почеш эше 65 избирательный округышто калык депутат-влак пале лийыныт. Ынде 23 избирательный округышто калык депутатын мандатше налалтде кодын. Тушто сӱретым 22 апрельыште лийшаш угыч сайлымаш рашемда. Тиддан верлаште пашаче коллектив, общественный организаций да избиратель-влак шке погынымашыштышт кандидат-влакым ойыреныт да нуным окружной избирательный комиссий-влак регистрироватлат.

Марий автономный республикын парламентше могай составан вара лиеш? Айста калык депутат-влам...

КУЭ

Мардеж лӱшка,
Кечат юалге,
Лум пургыж ончыко
чыма.
Лач ош куэ шога
ойгаҥше,
Векат, кеҥежым
шарналта.
Коклан поранже,
чаманен,
Осал тӱтанжым иземда.
Возеш ош сывынным
шавен.
«Куэ, папалте», — шып
ойла.

В. МАМАСОВА,
Волжский район,
Кугу Корамас ял.

Оҥай еҥ дене вашлиймаш

МАРИЙ ЭЛ ЧОНЕМ ПЕЛЕН

Сар ийлаште Марий кундемышкынат эвакуироватлымс еш-влакым кондаш тӱҥальыч. Нуҥын кокла гыч шагалынже огыл тачат мемнан дене илат.

Теве Б. А. Бурдо 1948 ий годсек Йошкар-Олаште ила. Тачат полупроводник прибор заводышто пашам ышта. Тудлан 60 ий темын. Редакцийын йодмыж почеш тудын дене Г. НОВОСЕЛОВ мутлана.

— Борис Абрамович, ешдам Марий элыш кондымо жап гыч мом шарнеда?

— Пашаже тыге лийын. Ондак Белоруссийысе Полесский область гыч мемнам Воронежский областьыш эвакуироватлыныт. Тушеч Йошкар-Олашке толаш 1941 ий августышто лекна да У ий кечылан гына толын шуна. Вич тылзе тиде корным тӱрыснек манме гаяк йолын эртенна. Кузе тиде кундемым ойырен налынна? Мемнан родо-тукым гыч ик еш Чирки ялыште илен. Москва гыч эвакуироватлыме ыле. Лач нуно серыш гоч ӱжыныт. Ондакше Йошкар-Ола да марий калык нерген нимомат колалтын огыл. Мыланна куштылгак лийын огыл, вет 1937 ийыште ачамым поген наҥтаеныт, да тулеч вара тудым ужмо огыл.

— Те марий ялыш логалында. Палыдыме калык коклаште илышда кузе тӱҥальын?

— Йошкар-Ола гыч «Чирки» колхозыш мемнам имне дене кондышт — тунамсе колхоз председатель В. Д. Орехов лӱмын налаш колтен. Поро чонан, пеш сай айдеме ыле. Чияш, кочкаш нимат уке, садлан вес кечынжак авам, акам да мый колхоз пашаш лекна. А эше ик шӱжарем ден шольым изи ыльыч. Мыланемжат латик ий веле темын ыле.

Ялысе марий калык мемнам чаманен вашлийын. Илашат пуртеныт, чияш вургемымат пуэныт. Вараже посна пӧртым ойырышт. Йылме шотышто нелырак ыле. Эре марла ойлат, нимат огына умыло. Но ме чыланат, пел ият ыш эрте, марла кутыраш тунемын шуктышна. Вараже Миша шольым дене коктын мурашат, кушташат тӱҥална. Кастене погынымо годым йыдалан йол дене тавалтен колтетат, пурак веле тӱргалтеш ыле. Мый куралаш, шогалаш, тырмалаш сайын тунемынам. Икманаш, имне дене пашам ышташ йӧратенам.

— Кызыт Марий радио да телевидений дене «Марла тунемына» передача эрталтеш. Борис Абрамович, те марий йылме нерген мом шонеда?

— Марий йылме неле огыл, вашке тунемаш лиеш. Налза теве татар-влакым. Марий коклаште илыше-влак пеш шукын марла кутырен моштат. Йылмыжым палет гын, тиде калыкын культурыжымат, традицийжымат сайынрак пален налат. Мый марла передачым радио денат колыштам, телевизорыштат ончем. Шочшем-влакат умылат. Марий постановкым, концертым ончыде кодмаш уке. Кунам кусарыме деч посна умылет гын, утларак келша вет.

Иктым ӧпкелен каласыме шуэш: молан марий-влакше шке коклаштышт рушла кутыркалаш тӧчат? Орат веле. Мыйын денем рушла ойлаш тӱҥалыт гын, вигак марла ойлем.

— Кугу сар жапыште тыланда Оршанка районысо «Чирки» колхозышто илаш да пашам ышташ логалын. Тиде колхоз нерген шонымашда могай?

— Тушто 1947 ий марте ильына. Сар жапыште чыла пашамат жапыште ыштеныт. Ик лапчык мландат курал-ӱдыде кодын огыл. Ончен куштымо культурымат эре сайын поген налме. Ниможат лум йымак пурен огыл. Пашаже имне да кид вий дене ышталтын, машина ден техникет шагал ыле. Туге гынат «Чирки» колхоз эре ончылно каен. Республикыште ик тале озанлык лийын. Кызыт ала-мо шот лене почеш кодыт.

«Марий коммуна» газет гоч каласаш мут логалын гын, иктым эше ушештарынем. Вашке Сеҥымаш кече лишемеш. Чирки ял пеш кугу. Кум кугу урем уло. Мемнан илыме жапыште кунар пӧръеҥ фронтыш кайыш. Шукынжо ышт пӧртыл. Ялысе калыкше кызыт каласен кертеш мо: кунар землякше элым арален, кунарын шке вуйыштым пыштеныт? Тыгай кугу ялыште шукертак памятникым шогалташ кӱлеш ыле.

1948 ий гыч Йошкар-Олаште илем гынат, Чирки ялыш миен коштде омак чыте. Вет тушан илыш корнем шуаралташ тӱҥалын. Марий калык коклаште илаш лиеш. Тӱрлӧ национальностян вес калыкым умылат, нуҥын дене келшен моштат.

Г. НОВОСЕЛОВ.
Йошкар-Ола.

Художник воштылеш — *И. БАКЛАНОВЫН сӱретше*

— Мӧҥгетшат ынет кае, ужат?
— Пашадар кугемын — куш куржат?..

Пырыс ден коля, йӧра, кеч улыт —
Колышташ йомакым нунат кӱлыт.

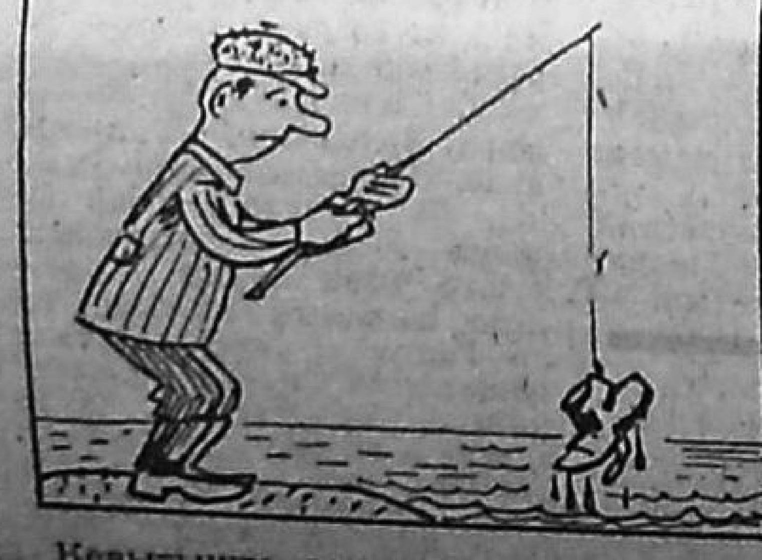

СЕЛЬКОР ЛӰМЕШ

Куженер кыдалаш школын спортзалыштыже 1962 ийыште да туддеч вара шочшо рвезе-влак коклаште вольный кучедалмаш дене российский таҥгасымаш лийын. Тудо кулак-влакын пуштмо селькор Степан Лебедевым шарныме лӱмеш ынде нылымше гана эртаралтын. Соревнованийыш уна-влак Свердловский областьысе Богданович да Красноуфимск, Пермский областьысе Верещагино, Петропавловск-Камчатский олала, Чуваш, Карел, Якут автономный республикыла гыч толыныт. Марий спортсмен-влак Морко, Советский, Шернур, Медведево да Куженер районла гыч лийыныт. Латныл командыш ушнен. 190 рвезе вийжым терген.

Тӱрлӧ нелыт категорий-...

Пӱртӱс сӱрет

Илымет веле шуэш

Шошо! Тиде шомакшым колынак, шӱм-чон куан дене темеш. Илышыште мо сай уло гын, калык чылажымат лач шошо дене кылда. Арам огыл, вет йомартле пагыт чонанжымат, чондымыжымат ылыжта, помыжалтара.

Теве шукерте огыл эше йырваш ош мамык лум кия ыле, а кызыт улакрак верыште гына сур-шемалге лапчыкым ужаш лиеш. Кече шокшынрак да шокшынрак ырыкта. Телым пӱгырнышӧ пушеҥгат вуйжым нӧлталын.

А пасушто озым нержым луктан тӧча. Мланде лум вӱдым шер теммеш йӱынат, кугу паша деч ончыч каналтен кийыше гай коеш. Кавашке ик тӱшка почеш весе шошо уна-влак чоҥештен толыт. Могай кугу куан дене нуным вашлийына. Шуддыран таҥна-влак мурышт дене кумылым нӧлтат, чоным куандарат. Тыгай годым илымат утларак шуаш тӱҥалеш.

Таня ЛЬВОВА.
Морко район,
Весшӱргӧ ял.

Юарлыме жап

Изи Какшанна эше шукерте огыл ий дене комыжлалтын ыле, а кызыт лум вӱд дене темын шарлен. Ондакысе семын ташлен огыл гынат, палынак нӧлталтын. А сер вактенысе сӧремыш ужар тӱс пураш тӱҥалын. Пӱртӱсым ылыжташ шошо кечат шокшыжым ок чамане.

Тыгай пагытыште эҥер воктек чон шкеак шупшеш. Садлан эр-кас пашаш да мӧҥгӧ йолын коштам. Тиде ганат сер дене вашкыде ошкылам. Эҥерыште вӱд модмым эскерем. Йоҥгыныште ий уке гынат, сер пелен лапчыкын-лапчыкын кодын. Теве ик тыгай лапчык ӱмбалне мужыр кайык койылалтыш. Корак — корак огыл, кӧгӧрченлат ок кой. Чу, лудыс. Лишемме семын йӱкыштат шокташ тӱҥале. Аламом пеш юарлат. Очыни, палыме вер-шӧрым ужын куаненыт.

Пӧртылмыда дене, шерге унана-влак! Шочмо-кушмо, шулдырым вияҥдыме кундемда тыландат ава гаяк поро лийже!

И. ВАНИН,
Йошкар-Ола.

Оза ватылан каҥаш

ПЕРКАН СИЙ

Паренге деч посна ме ик кечымат илен огына керт. Ученый-влак ойлат: тудо организм гыч уто вӱдым шупшеш, шӱмын пашажым куштылемда. Менделеевын таблицыж гыч тушто витле утла элементым вашлийына. Белоруссийыште паренгым кокымшо киндылан ога ыл, эсогыл икымшылан шотлаш тореш огытыл. Сакыр, А, В да С витамин-влак, белоклан поян тӱрлӧ вещества — мо дене гына огеш куандаре паренге!

Палена: ял калык талук мучко паша лонташте пӧрдеш. Тӱшка озанлыкыште тыршыман, шке суртышто сомыл шӱй дене лектеш. Туге гынат каласыме шуэш: жапым муын, ӱстел чесдам пойдарашак тыршыза, эре паренге манын, тудым ӧрдыжкӧ шӱкалаш ида вашке.

Теве иктыже. Паренгым шолтена да шӱмжым саратен валына. Йӱкшымекыже, кӱмыжыш чаткан оптена да ӱмбакыже тыгыдын пӱчкедыме укроп лышташым шавалтена. Ынде паренгыжымат тыгыдемдаш черет шуын. Тидым ыштымеке, шоганым, шинчалтыме ковыштам, помидорым, киярым е шарена. Чыве але вес шылым, шинчалтыме колым пыштена гын, кочкыш эшеат тутло лиеш — манмыла, йылметым нелат. Кушкыл але шӱшмӧ ӱй чесним утыр веле тамлештарат.

Шӱр деч посна ик ешат илен огеш керт. Оҥай рецепт дене палдарена. Тыгай блюдыжо шыл деч посна пайдале.

Шолшо вӱдыш тыгыде паренгым тичмашнек, шолдыражым, пелыгыч пӱчкын кудалтена. Пеле кӱын шуме-...

УВЕРТАРЕНА, ПАЛДАРЕНА

ОНЧЫЗА

7 канал. 8.00 — Спорт чылалан. 8.15 — Ритмический гимнастика. 8.45 — «Спортлото» тираж. 9.00 — Эрдене эрак. Йоча-влаклан передача. 10.00 — Шочмо эллан служитлымаште. 11.00 — Эрденеысе весела программа. 11.30 — Путешественник-влакын клубышт. 12.30 — «Архив смерти». Худ. телефильм. 4 серий. 14.15 — Тазалык. 15.00 — Таче — Противовоздушный оборона войскан кечыже. 15.15 — Музыкальный киоск. 15.45 — Таче ялыште. 17.00 — Йоча-влаклан информационно-публицистический программа. 18.30 — «Мланде — мемнан тӱшка пӧртна». Фотоконкурс. 18.35 — Ж. Сарман. «Мамуре». Фильм-спектакль. 21.00 — Жап. 21.30 — Рушарнясе нравственный мут. 21.45 — Футбол обозрений. 22.15 — «Чудо русское — Гжель». 23.05 — «Балет, балет...»

12 канал. 8.00 — Зарядкыш шогал. 8.15 — Противовоздушный оборона войскан кечыже лӱмеш. ПВО Московский округын мурышо да куштышо ансамбльжын концертше. 9.00 — Док. фильм. 9.10 — «Шартял». Марий АССР, Курык марий районысо фольклор коллективын выступленийже. 9.40 — «Идеальный муж». Худ. фильм. 11.10 — «Моя профессия — учитель». Док. телефильм. 11.30 — Путешественник-влакын клубышт. 12.30 — Имне спорт. 13.00 — Мультфильм. 13.20 — Любовь ден Виктор Анисимовмыт. 13.40 — «Лейтенант Шмидт». «Один билет на вечерний поезд». Худ. фильм-влак. 14.15 — Мурым шарне. 14.30 — «Советская Россия». Видеоканал. 17.00 — Тӱнямбал программа. 18.00 — «Опавшие листья». Док. фильм. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак. 20.15 — Мультфильм. 21.00 — Жап. 21.30 — Коллаж. 21.35 — «Когда мне будет 54 года». Худ. телефильм.

КОЛЫШТСА

7.30 — Игече, программа. 7.32 — «Марий ушем» демократический толкынын учредительный съездше гыч. 8.15 — «Юл ден Урал коклаште» радиожурнал. 17.15 — Поро кас. 17.55 — Радиом колыштшо-влакын йодмышт почеш музыкальный программа. 18.35 — Увертарымаш.

ТЕАТР

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ руш драмтеатр

«Не было ни гроша да вдруг алтын» — 18.

М. ШКЕТАН лӱмеш Марий государственный драмтеатр

«Салика» — 19.

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ курчак театр

«Посвящается белочке» — 11, 14, 18.

«РЕКОРД» кинотеатр

«Счастливого плавания» — 9, 14.30. Мультфильм киносборник — 10.40. «Затянувшаяся расплата» (1 да 2 серий) — 12, 19. Киноактер Б. Домрачев дене творческий вашлиймаш. «Караул» — 16.30. «ЧП районного масштаба» (кугыеҥ-влаклан гына) — 21.10.

«МИР» кинотеатр

Мультфильм киносборник — 9.40. «Бейбарс» (1 да 2 серий) — 11. «Три золотых волоска» — 14 (йоча сеанс). «Танцор диско» (1 да 2 серий) — 15.30, 18.

КИНОЛЕКТОРИЙ

«Украденное свидание» —

сайлымаш годым 150 избирательный округ гыч кудло кокытыштыжо веле Марий АССР Верховный Советын калык депутатшым сайлыме ыле. 17 мартыште эртыше угыч йӱклымаш почеш эше 65 избирательный округышто калык депутат-влак пале лийыныт. Ынде 23 избирательный округышто калык депутатын мандатше вашталтде кодын. Тушто сӱретым 22 апрельыште лийшаш угыч сайлымаш рашемда. Тиддан верлаште пашаче коллектив, общественный организаций да избиратель-влак шке погынымашыштышт кандидат-влакым ойыреныт да нуным окружной избирательный комиссий-влак регистрироватлат.

Марий автономный республикынан парламентше могай составан вара лиеш? Айста калык депутат-влакын кызытеш улшо корпусыштым ончална. Латкокымшо созыв Марий АССР Верховный Советыш сайлыме 127 калык депутатше коклаште кандаш пашазе, кок инженер, ик связь пашаеҥ, ик торговля пашаеҥ, ик юрист, внутренний паша орган гыч кок еҥ, латшым ял озанлык пашаеҥ (9 совхоз директор, 4 колхоз председатель), кандаш врач, кок журналист, вич военнослужащий. 30 предприятий, объединений, управлений вуйлатыше, латкуд партийный, индеш совет, кок комсомол, кок профсоюз пашаеҥ, кок калык контроль комитет председатель, коло педагог (утларакше школ директор) улыт.

Калык депутатлан индеш ӱдырамаш, 115 коммунист, ик комсомолец, латик беспартийный, 33 марий, 73 руш, 10 татарин, тыгак украинец, белорус, еврей, немыч, одо, лезгин улыт.

22 апрельыште угыч сайлымаш деч вара ниве данный-влак икмыняр вашталтыт.

— Мӧнгетшат ынет кае, ужат?
— Пашадар кугемын — куш куржат?..

Пырыс ден коля, йӧра, кеч улыт —
Колышташ йомакым нунат кӱлыт.

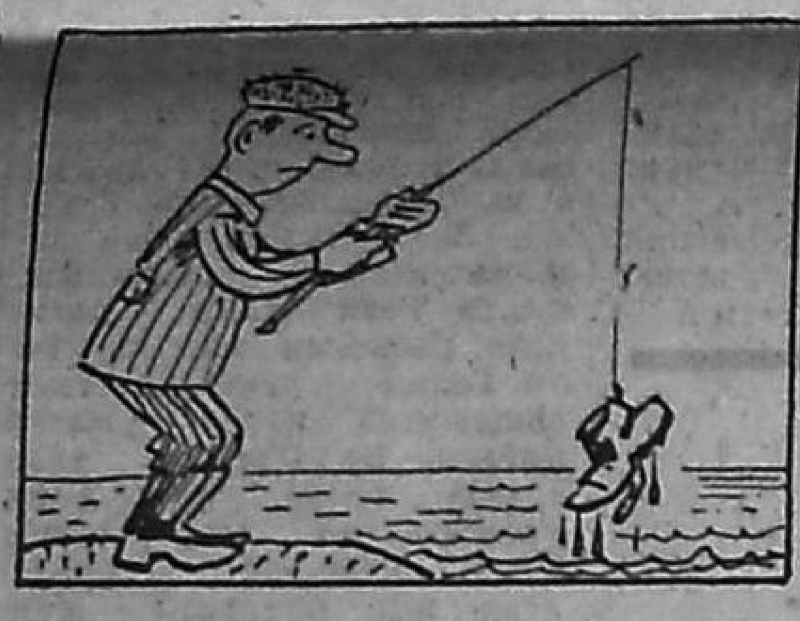

Кевытыште уке гын.
Вӱд йымалнат кычалат.

Керек колет, керек чай,
Лийже лучо газет сай.

даммаш дене российский тангасымаш лийын. Тудо кулак-влакын пуштмо селькор Степан Лебедевым шарныме лӱмеш ынде нылымше гана эртаралтын. Соревнованийыш уна-влак Свердловский областьысе Богданович да Красноуфимск, Пермский областьысе Верещагино, Петропавловск-Камчатский олала, Чуваш, Карел, Якут автономный республикыла гыч толыныт. Марий спортсмен-влак Морко, Советский, Шернур, Медведево да Куженер районла гыч лийыныт. Латныл командыш ушнен, 190 рвезе вийжым терген.

Тӱрлӧ нелыт категорийыште А. Ямбаршев, В. Федоров, Я. Аманов (чылан Куженер район гыч улыт) да В. Казанцев (Шернур) ойыртемалтыныт. Сеҥыше-влак радамыш тыгак Богданович гыч А. Яковлев, И. Пименов да Н. Панков, Верещагино гыч С. Владыкин, Р. Молчанов да С. Поздеев, Красноуфимск гыч А. Илюшкин, Чуваший гыч С. Клибышев, Карелий гыч О. Паренченков логалыныт.

Э. ЧЕТКАРЕВ.

кӱмыжкыш чаткан оптена да ӱмбакыже тыгыдын пӱчкедыме укроп лышташым шавалтена. Ынде пареҥгыжымат тыгыдемдаш черет шуын. Тидым ыштымеке, шоганым, шинчалтыме ковыштам, помидорым, княрым ешарена. Чыве але вес шылым, шинчалтыме колым пыштена гын, кочкыш эшеат тутло лиеш — маммыла, йылметым нелат. Кушкыл але шӱшмӧ ӱй чесям утыр веле тамлештарат.

Шӱр деч посна ик ешат илен огеш керт. Окай рецепт дене палдарена. Тыгай блюдыжо шыл деч поснат пайдале.

Шолшо вӱдыш тыгыде пареҥгым тичмашнек, шолдыражым, пелыгыч пӱчкын, кудалтена. Пеле кӱыя шумекыже, шинчалым пыштена, пурысым ешарена. Вара тулым иземдаш кӱлеш. Жап шуын тыгыдын пӱчкедыме да жаритлыме пареҥгым пышташ. Шӱр ямде лиймеке, тулым йӧртена да кочкышым кум-вич минут петырыме кастрюльышто кучена. Тыгыдын пӱчкедыме укропым шавалтымеке, тамлын ӱпшалтше шӱрым ӱстембаке шынде веле. Ида мондо: порцийлан кок шӱдӧ грамм пареҥге, ик вуй лапката шоган ситат. Молыжо — там шот дене. Перкан лийже!

И. КУЗНЕЦОВ.
Медведево поселко.

МЫСКАРА ЧОНДАЙ ГЫЧ

Кргорий вате арака дене кучалтынат, тудым клубышко показательный судыш ӱжыктеныт. Моторын гына чиенат, урем дене ошкылеш.

Пошкудыжо йодеш:

— Шешке, кушко тыге вашкет?

— Судышко, — манеш Кргорий вате. — Аракам шолташ гына шынден кодышым, суд пытымеш йоген ок пыте дыр...

В. АФАНАСЬЕВ.
Параньга район,
Усола ял.

* * *

Ик вуйлатыше ӱстелтӧрыштӧ пеле нерен шинча. Руштын, шинчалан чылажат кокытла коеш.

Тыгодым омсам пералтыме йӱк шокта. Пӧлемыш пöлышкалышыже пурен шогалеш. Озаж гаяк чот пелтен шынден. Кокыралтымыжым колын, вует санга йымач ончалеш:

— М-мый декем к-кок-тын огыл, иктын-и — иктын пурыман.

— А-а, м-мый тый декет огыл, в-воктенет ш-шинчыше деке т-толынам, — парня дене ончыкташ тӧча весыже.

А. АНДРЕЕВ.
Волжский район,
Кожласола ял.

КРОССВОРД

Шола гыч пурлашке: 2. «Футбол-хоккей» газетын редакторжо. 4. Стереометрический фигура. 6. Имне кычкыме ӱзгар. 8. Сурт вуй. 9. Имне «ӱп». 10. Пырчым тыгыдемдыме вер. 12. Йолчием. 13. Португалийысе футбол команда. 15. Кап ужаш. 17. Емыж. 18. Тошто годсо пайрем. 19. Тӱрлӧ поянлыкым аралыме вер. 20. Кочкыш продукт. 21. Пакча саска. 22. Ожнысо кресаньык озанлыкысе оралте. 23. Ял озанлык продукций. 25. Мебель. 27. Грецийысе ола. 28. Кайык. 29. Кушкыллан кӱлеш наста. 30. Вуйчием. 33. Эре пелен улшо вискалыме йӧн. 34. Чодырасе вер-шӧр. 37. Пушеҥге. 39. Шагалем толшо животный. 40. Пасу ужаш. 41. Холодильник марке. 43. Театрыш, кинош да моло вере яра пураш лийме талон.

Кӱшыч ӱлыкӧ: 1. Понго. 2. Иман чодыра. 3. Пушкыдо арвер. 4. Кайык. 5. Йошкар ушмен сорт. 6. Велосипед марке. 7. Рис дене ямдылыме кочкыш. 9. Пӧлем ужаш. 11. Авыртыш, пӱрдыш. 12. Кайык. 13. Пӱртӱсын сылне поянлыкше. 14. Республикысе райцентр. 16. Кӱэштме кочкыш. 24. Ӱзгарым йыр авырен шогышо ората. 26. Куанен вучымо пагыт. 31. Пий урлык. 32. Ложаш кочкыш. 35. Российысе областьын рӱдӧ олаже. 36. Шернур районысо совхоз. 37. Вольык. 38. Мушкедаш кучылтмо наста. 42. Ял озанлык культура.

В. МАЛИНИН ыштен.
Шернур район,
Кутенер ял.

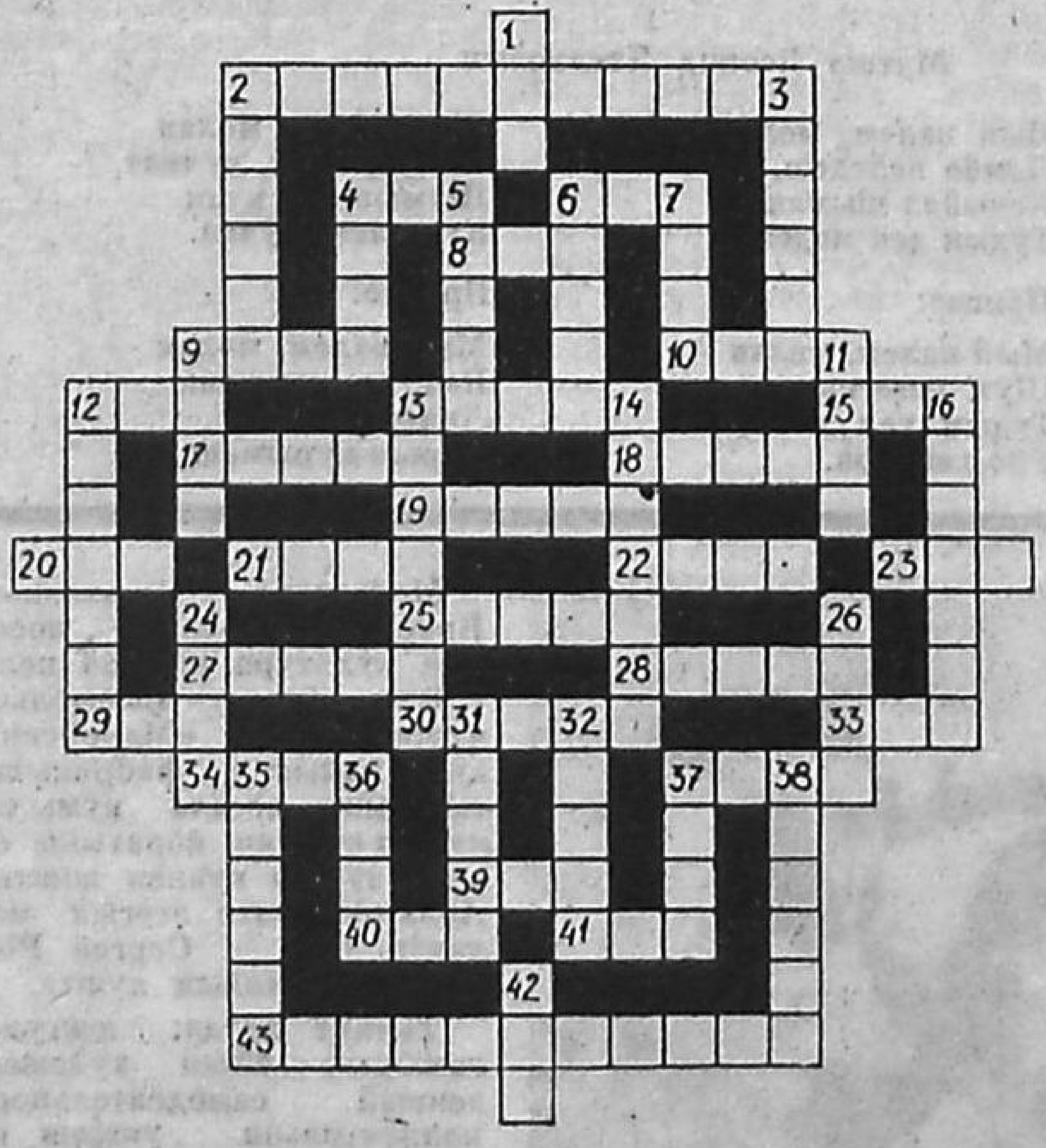

25 мартыште лекше кроссвордлан вашмут

Шола гыч пурлашке: 7. Пӱрымаш. 8. Агрегат. 10. Ток. 13. Пай. 14. Диалект. 15. Осколко. 16 Америка. 17. Мут. 18. Галактика. 20. Егорьевск. 22. Кӱр. 24. Какшан. 27. Пайдан. 29. Алаша. 30. Фарфор. 32. «Тулото». 35. Шар. 38. «Шӱматкече». 40. Ералашкин. 42. Рак. 43. Пареҥге. 44. Нуакшот. 45. «Сонарзе». 46. Кыл. 48. Кит. 49. Ростова. 50. Никитин.

Кӱшыч ӱлыкӧ: 1. Шӱк. 2. Шыҥалык. 3. Мандолина. 4. Агытанора. 5. Вексель. 6. Чап. 7. Потсдам. 9. Танкист. 11. Нашмак. 12. Пестер. 19. Алабама. 21. Ешартыш. 23. Ӱжара. 25. Шеф. 26. Нар. 27. Пат. 28. Йол. 31. Отечество. 32. Уравнений. 34. Пуламыр. 35. Шертне. 36. «Рекорд». 37. Никотин. 39. Тоҥгата. 41. Анархий. 47. Лом. 48. Киш.

Калык мут: Мӱндыр мланде ушым пурта.

18 мартыште лекше кроссвордлан чын вашмутым эн ончыч Морко район гыч **Юрий Яковлев** колтен.

„Марийская правда" газет возэ

Тентече «Марий ушемын» учредительный съездше почылтын. Съезд лӱмеш КПСС обкомын, республикысе Верховный Совет Президиумын да Министр-влак Советын салам шомакыштым, съездын икымше кечысе пашаж нерген уверым савыктыме.

Экологий нерген В. Лосев «Юл дене вашлиймаш» вуймутан заметкыштыже шонкала.

... ансамбльын концертше. 9.00 — Док. фильм. 9.10 — «Шартял». Марий АССР, Курык марий районы-

... Радион колыштшо-влакын йодмышт почеш музыкальный программа. 18.35 — Увертарымаш.

ТЕАТР

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ руш драмтеатр

«Не было ни гроша да вдруг алтын» — 18.

М. ШКЕТАН лӱмеш Марий государственный драмтеатр

«Салика» — 19.

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ курчак театр

«Посвящается белочке» — 11, 14, 18.

МАРГОСФИЛАРМОНИЙ
(Сеҥымашын XXX идалыкше лӱмеш культура дворец)

Сибирьысе Государственный Красноярский куштышо ансамбльын концертше — 18.

(В. И. Ленин лӱмеш культура дворец)

Лилипут-влакын «Талисман» эстрадный ансамбльыштын гастрольжо — 15, 17, 19.

КИНО

«РОССИЯ» кинотеатр
(Кугу зал)

«Просто Америка» (1, 5 серий, кугыеҥ-влаклан гына) — 10, 16, 20. «Груз «300» — 12.20, 14, 18.30.

«РОССИЯ» кинотеатр
(Изи зал)

«Аленький цветочек» — 9.30, 13. «Джентльмены удачи» — 11 (йоча сеанс), 19.30. «Белый клык» — 14.30 (йоча сеанс). «Раз на раз не приходится» — 16.30, 21. «Хорошо сидим» — 18.

«ЭРВИЙ» кинотеатр

«Под принуждением» — 9, 16.10, 18.10. «Жикина династия» (кугыеҥ-влаклан гына) — 10.55, 20.10. «Беглецы» — 12.35, 21.50. «Человек-амфибия» — 14.20 (йоча сеанс).

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр

«Черная роза — эмблема печали, красная роза — эмблема любви» (1 да 2 серий) — 9, 18.30, 21. «Ад или Досье на самого себя» (1 да 2 серий) — 11.40, 16. «На площади Гарибальди» (йоча сеанс) — 14.20.

«РЕКОРД» кинотеатр

«Счастливого плавания» — 9, 14.30. Мультфильм киносборник — 10.40. «Затянувшаяся расплата» (1 да 2 серий) — 12, 19. Киноактер В. Домрачев дене творческий вашлиймаш. «Караул» — 16.30. «ЧП районного масштаба» (кугыеҥ-влаклан гына) — 21.10.

«МИР» кинотеатр

Мультфильм киносборник — 9.40. «Бейбарс» (1 да 2 серий) — 11. «Три золотых волоска» — 14 (йоча сеанс). «Танцор диско» (1 да 2 серий) — 15.30, 18.

КИНОЛЕКТОРИЙ

«Украденное свидание» — 16. «Сила любви» (1 да 2 серий) — 18.

9 апрель гыч

«РОССИЯ» кинотеатр
(Кугу зал)

«Гарем Степана Гуслякова» — 9, 14, 18.30, 20.30. «Люби и верь» (1 да 2 серий) — 11.30, 16.

«РОССИЯ» кинотеатр
(Изи зал)

105-ше №-ан мультфильм киносборник — 10 (йоча сеанс). «Держись, Карл!» — 14.30 (йоча сеанс). «Интердевочка» (1 да 2 серий) — 12, 18. «Музыкальные игры» — 16.30, 20.30.

«ЭРВИЙ» кинотеатр

«Встреча» (1 да 2 серий) — 9, 16, 20.30. Кужемдыме сеанс: «Звездный», «Чаша терпения» — 11.35. «Человек из Рио» — 13.45. «Чаша терпения» — 18.35.

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр

«Кингсайз» — 10, 14.10. «Новые амазонки» — 12.10, 16.20, 20.50. Кужемдыме сеанс: «Не тридцать седьмой год», «Кингсайз» — 18.20.

«РЕКОРД» кинотеатр

«Мальчик с пальчик» — 9, 14.30. Мультфильм киносборник — 10.40. «Просто Америка» (кугыеҥ-влаклан гына) — 12, 19, 21. «Ад, или Досье на самого себя» (1 да 2 серий) — 16.30.

«МИР» кинотеатр

«ЧП районного масштаба» — 10, 18.30. «Караул» — 12. «Принцесса-павлин» — 14. «Пираты Тихого океана» (1 да 2 серий) — 16. «Кинг-Конг» (1 да 2 серий) — 20.20.

КИНОЛЕКТОРИЙ

«Убить дракона» (1 да 2 серий) — 17.30.

Редактор В. А. МАТЮШЕВ.

Редакцийын адресше:
424000, Йошкар-Ола, СССР Вооруженный Вийын 70-шо идалыкше урем, 20

Талукышто 300 номер лектеш.
Тираж 17601.
Газетын индексше 52716

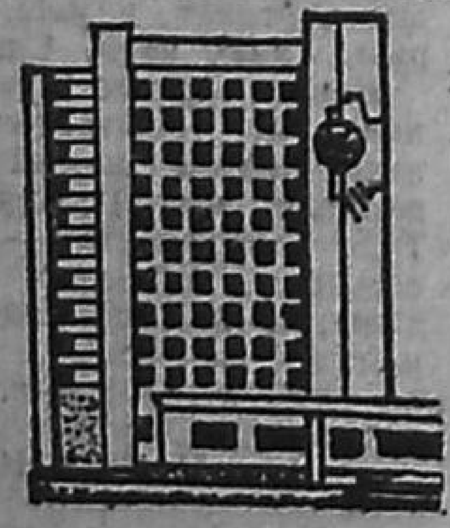

Телефон-влак:
Редактор — 5-08-40
Заместитель-влак — 5-25-36, 5-39-26
Приемный — 5-37-91
Ответственный секретарь — 5-35-73
Заместитель-влак — 5-39-36

ОТДЕЛ-ВЛАК:
Партийный илыш — 5-53-18
Идеологический — 5-54-34
Промышленность, строительство да транспорт — 5-54-89
Аграрный — 5-29-77
Совет паша да быт — 5-42-22
Культура, литература да искусство — 5-08-64

Информаций да письма — 5-43-72
Кусарыше — 5-39-55.
Увертарымаш — 5-39-44

Газетын собкоржо-влак:
У Торъялыште — 9-15-19.
Моркышто — 9-16-86.
Звениговышто — 9-22-83.
Оршанкышто — 2-17-38.

Марий АССР Госкомпечатьын республиканский полиграфическо-редакционный объединенийже
424700, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.
Э—00759. Заказ 232.